

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu

100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Naval Architecture
University of Zagreb

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM
Obrada odvajanjem

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

2018/2019

Rekapitulacija dosadašnjih tema

Proizvodnja - definicija, značaj i podjela

Obrada odvajanjem - prednosti i nedostaci

OOČ kao sustav – stanje i trendovi komponenti sustava

Postupci obrade odvajanjem čestica (DIN8580); gibanja kod obrade odvajanjem

Osnovni oblik reznih alata, površine alata i obratka, geometrija alata

Plastična deformacija i formiranje odvojene čestice

„Card” model i ortogonalno rezanje; Smicanje i koeficijenti deformacije

Kinematika u zoni rezanja

Oblici odvojene čestice: uzroci posljedice i utjecajni parametri

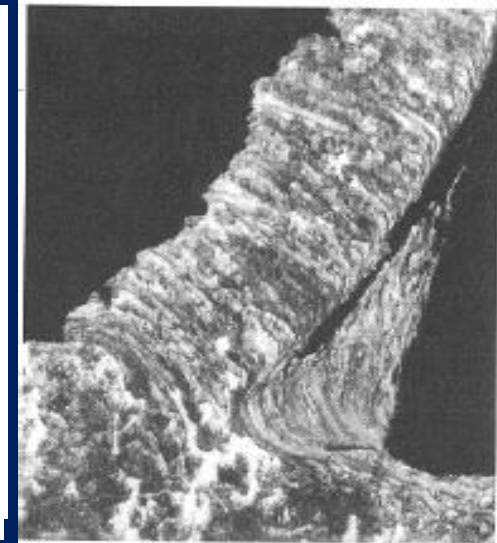
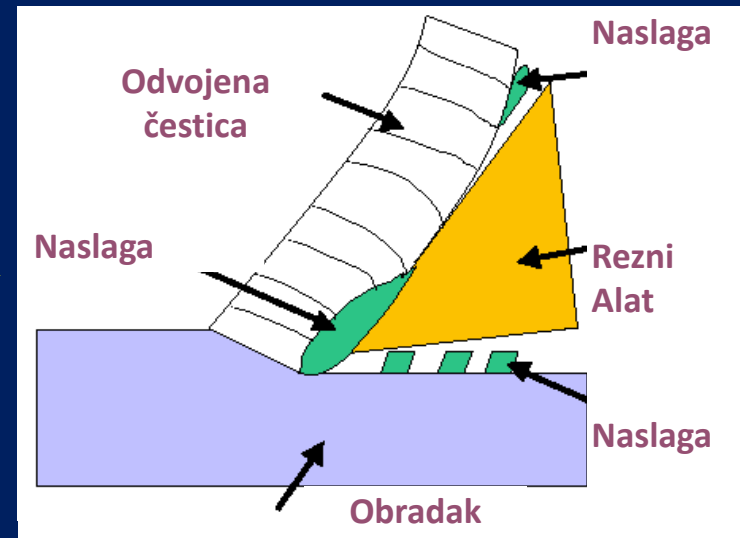
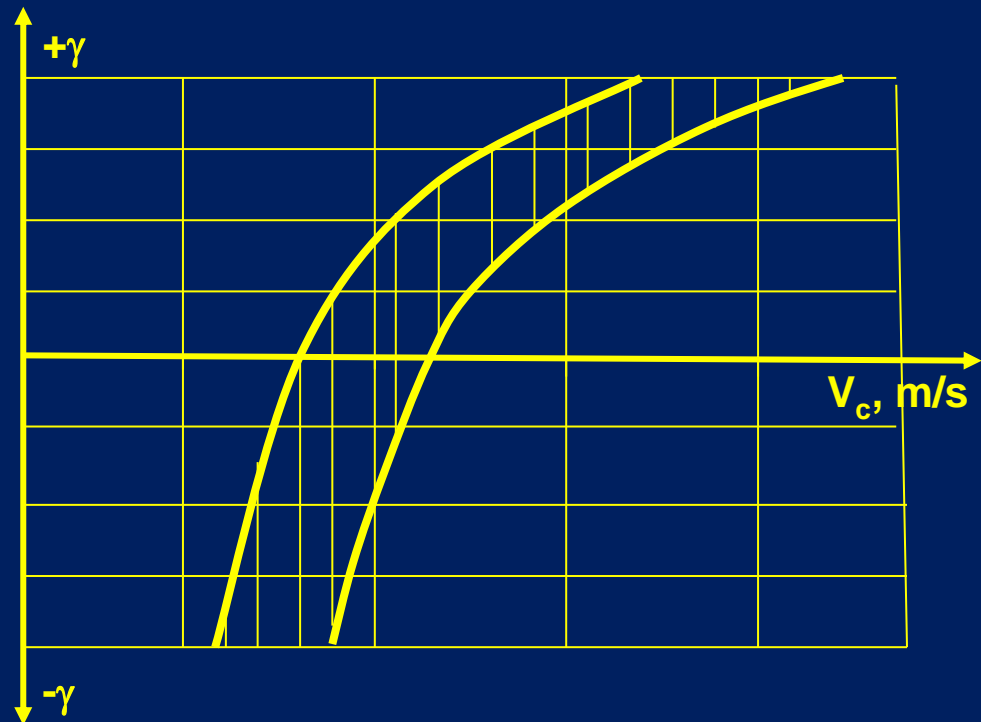
Naljepak (BUE)

Područje stvaranja naljepka (naslage)

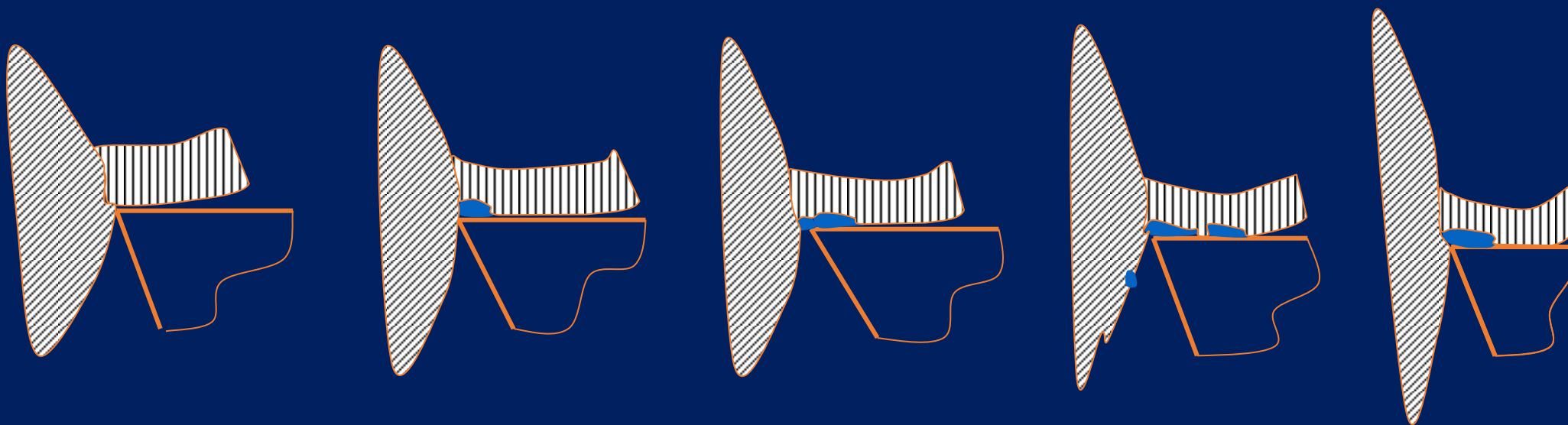
U kojim uvjetima nastaje naljepak ?

BUE

Naljepak (naslaga) – BUE – faze nastajanja

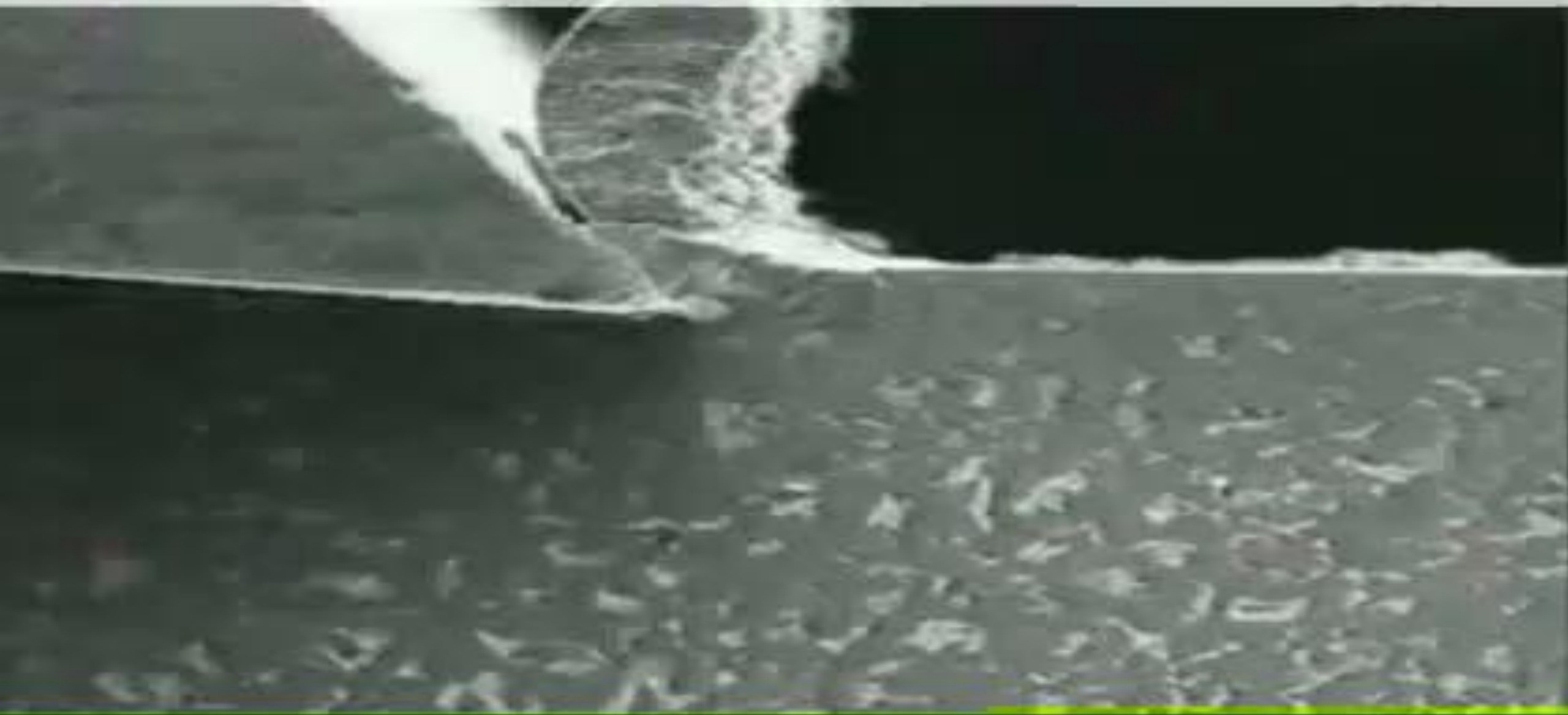
Formiranje i kidanje naljepka

Naljepak kod obrade Al - posljedice na alatu i obratku

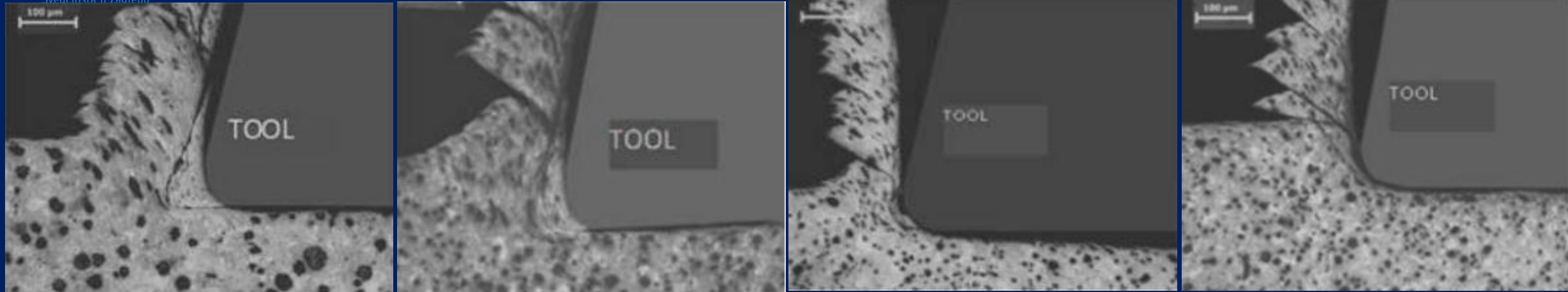

10.10.2014

balzers

**Utjecaj brzine na naljepak i oblik odvojene čestiuice pri obradi
izotermno poboljšanog nodularnog lijeva**

Vc=20 m/min

Vc=40 m/min

Vc=87 m/min

Vc=121 m/min

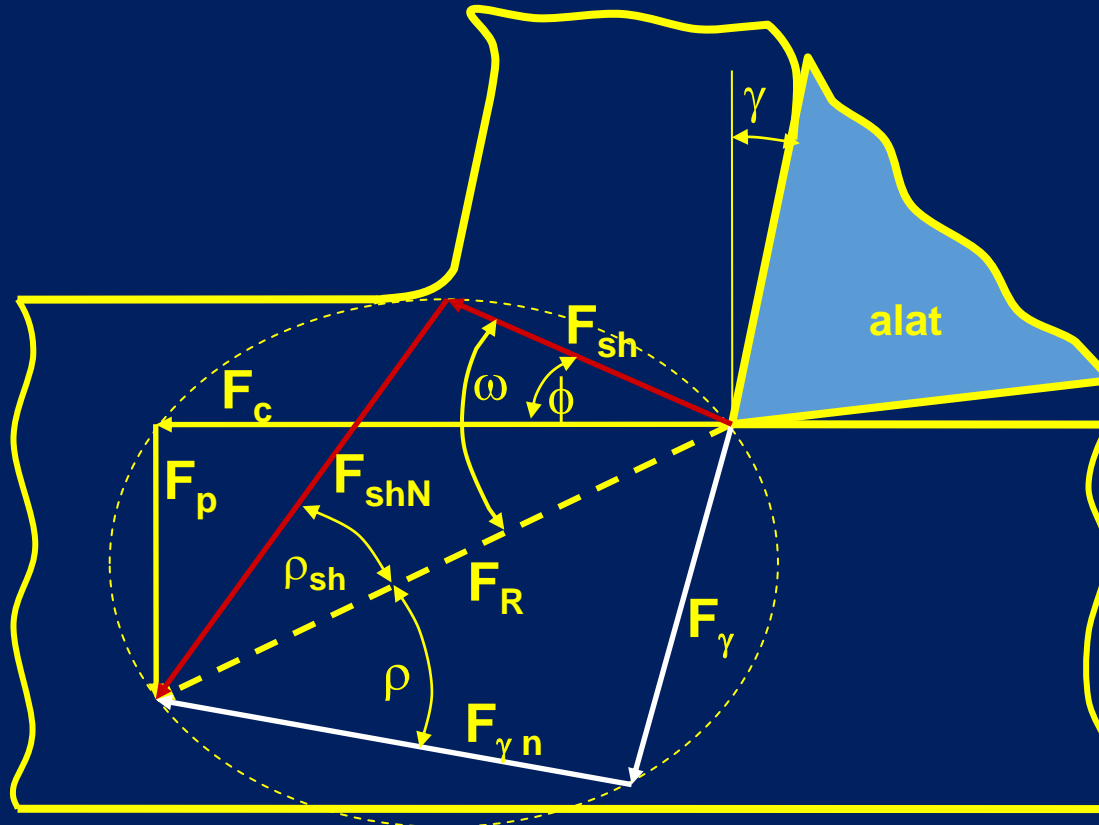
Vc=20 m/min

Vc=57 m/min

Vc=125 m/min

Vc=200 m/min

SILE REZANJA (Merchant) - ortogonalno rezanje

$$\vec{F}_R = \vec{F}_c + \vec{F}_p$$

F_c - glavna sila rezanja

F_p - pasivna (natražna) sila

$$\vec{F}_R = \vec{F}_\gamma + \vec{F}_{\gamma N}$$

F_γ - tangencijalna sila na p.p.a.

$F_{\gamma N}$ - normalna sila na p.p.a.

$$\vec{F}_R = \vec{F}_{sh} + \vec{F}_{shN}$$

F_{sh} - tang. sila u ravnini smicanja

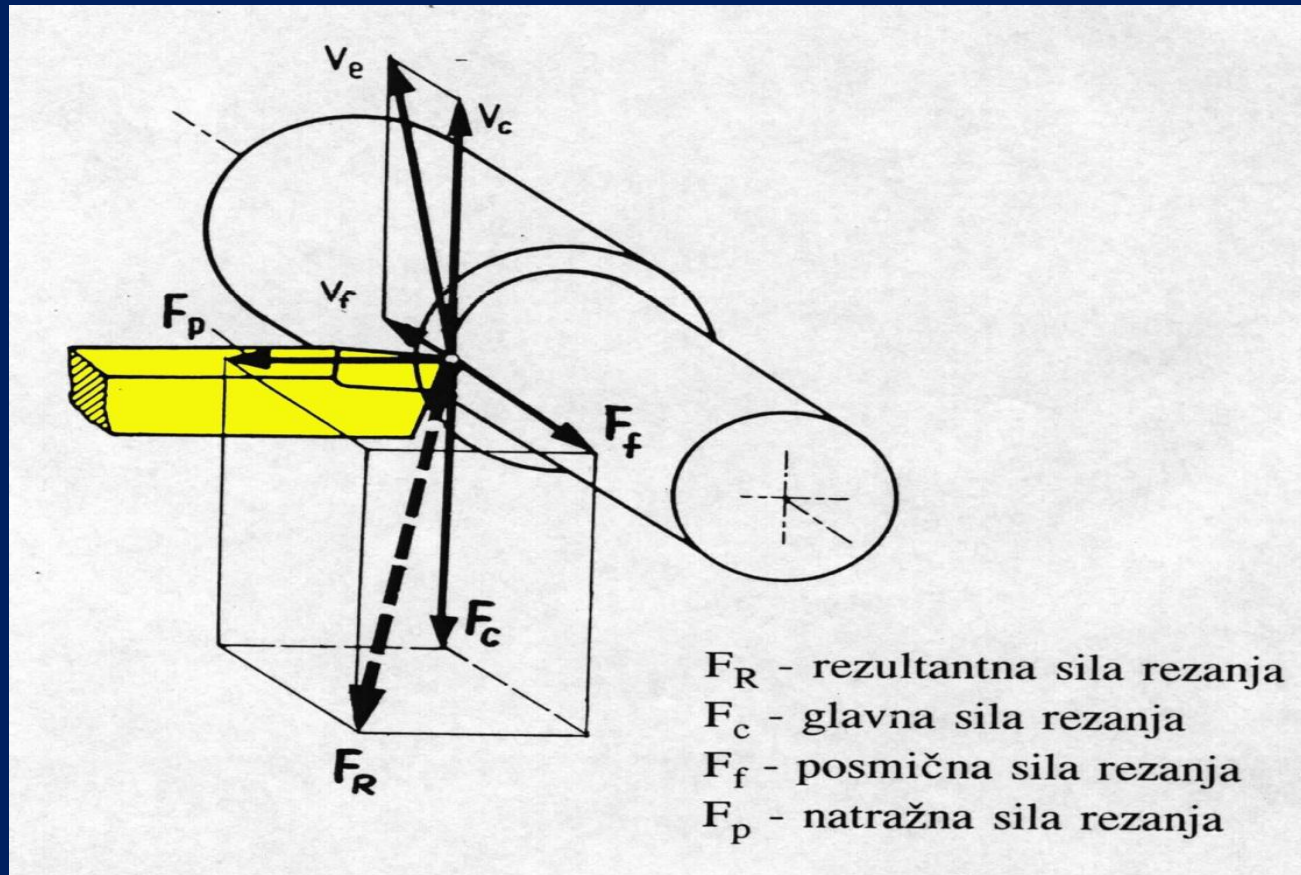
F_{shN} - norm. sila u ravnini smicanja

$$\mu = \operatorname{tg} \rho = \frac{F_\gamma}{F_{\gamma N}}$$

$$\mu_{sh} = \operatorname{tg} \rho_{sh} = \frac{F_{sh}}{F_{shN}}$$

Sile rezanja – koso rezanje

$$\vec{F}_R = \vec{F}_c + \vec{F}_f + \vec{F}_p$$

$$F_R = \sqrt{F_c^2 + F_f^2 + F_p^2}$$

Sile rezanja – Kienzle-ov model

Sile rezanja važne su u fazi projektiranja strojeva i procesa.

Nema jedinstvene specifične sile ovisne samo o materijalu obratka, već ona ovisi i o parametrima obrade, geometriji alata, ...

$$k_c = \frac{F_c}{A} \neq \text{konst} = f(\text{mat. obratka, parametri obrade, geom. alata, ...})$$

$$k_c = \frac{k_{c1x1}}{h^m}$$

$$F_c = k_c b h = k_{c1x1} b h^{1-m}$$

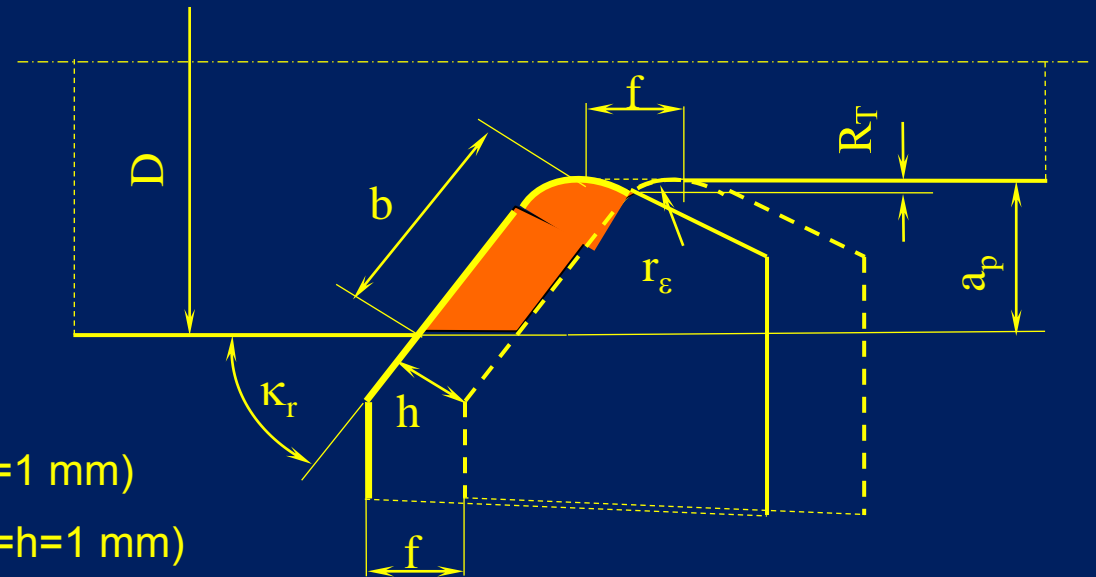
$$F_f = k_{f1x1} b h^{1-x}$$

$$F_p = k_{p1x1} b h^{1-y}$$

k_{c1x1} - specifična glavna sila (dobije se pri $b=h=1$ mm)

k_{f1x1} - specifična posmična sila (dobije se pri $b=h=1$ mm)

k_{p1x1} - specifična pasivna sila (dobije se pri $b=h=1$ mm)

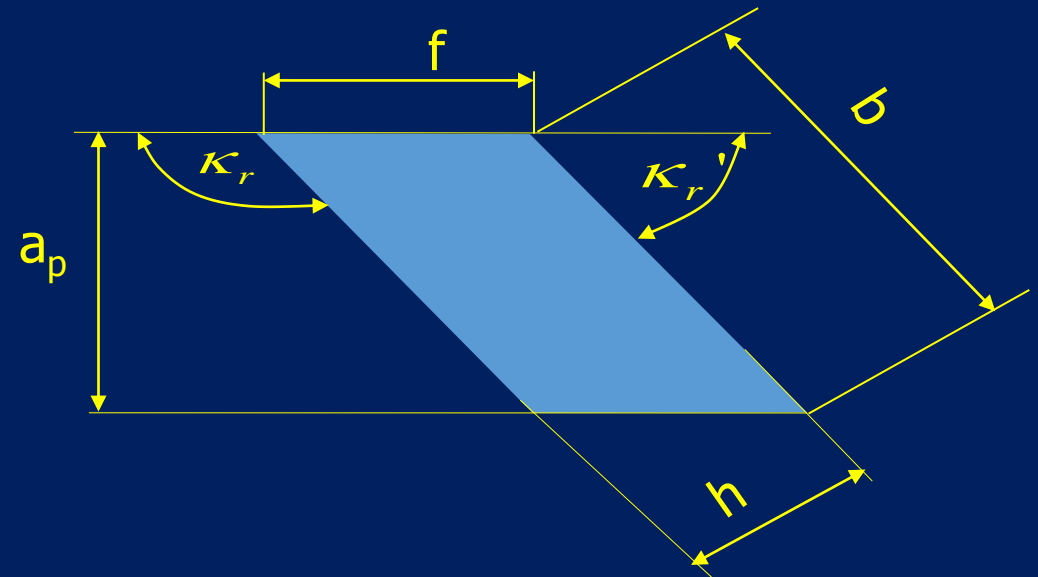
Sile rezanja – Kienzle-ov model

Utjecaj kuta namještanja, K_r , na sile rezanja (omjer i iznos) pri istom presjeku obrade.

Pored specifične sile, presjeka i debljine odvojene čestice, na sile rezanja utječu i drugi faktori što se kvantificira koeficijentima (faktorima utjecaja), a među njima su najvažniji:

$$F_c = A_0 k_{c1x1} k_v k_\gamma k_w k_t$$

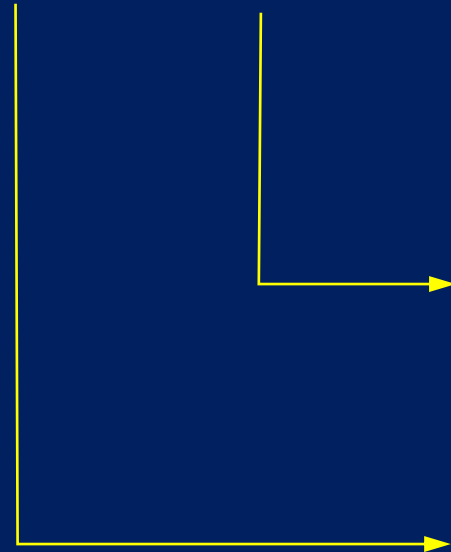
$$F_c = A_0 k_c, \quad k_c = k_{c1x1} k_v k_\gamma k_w k_t$$

Rad kod procesa obrade odvajanjem

$$W = W_1 + W_2 + W_3 + W_4 + W_5 \approx W_1 + W_2$$

Rad potreban za
savladaVnje trenja
 $\approx 15-30\%$

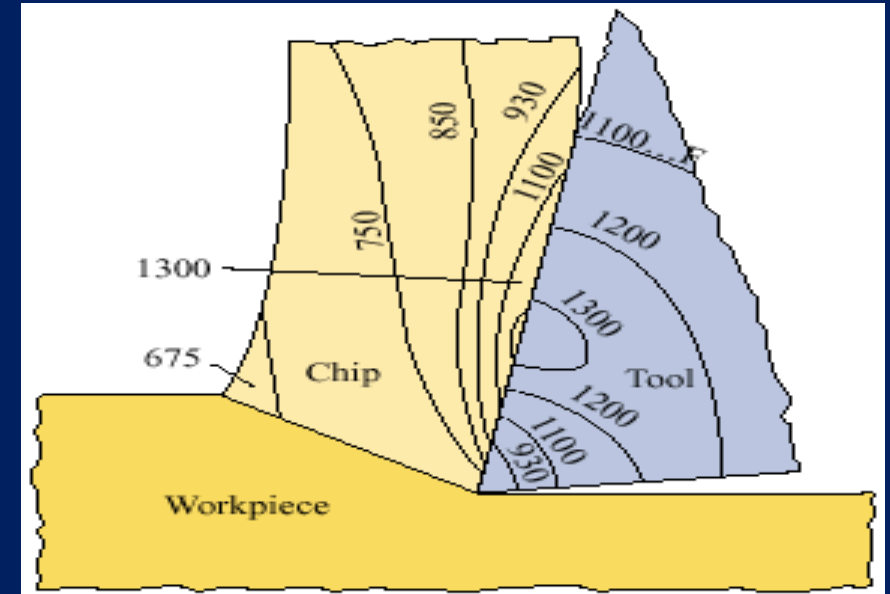
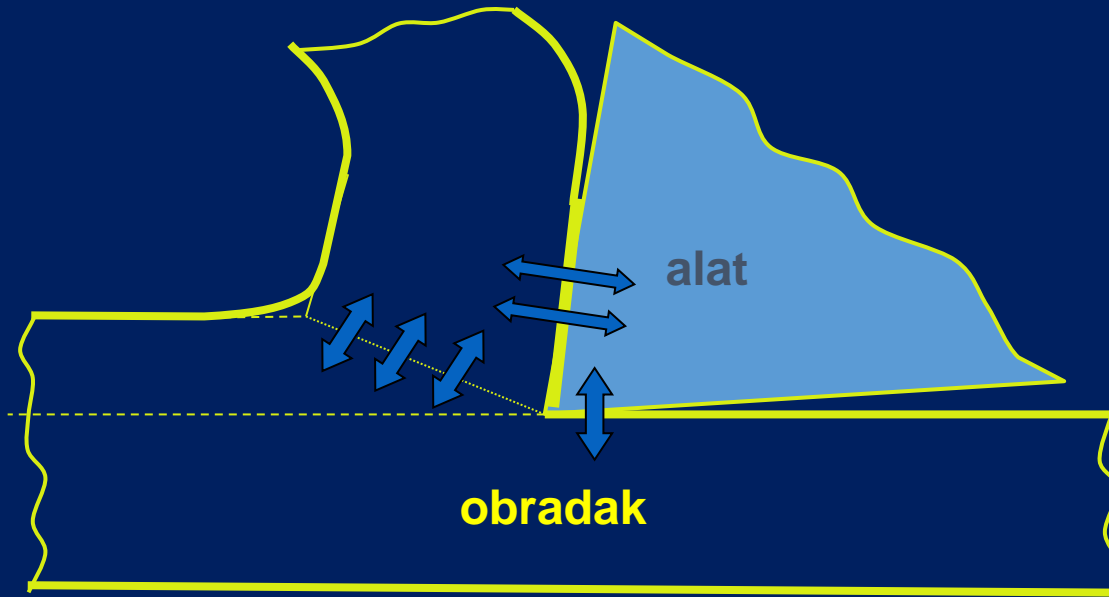
Rad potreban za deformaciju
i formiranje odvojene čestice
 $\approx 70-85\%$

Toplinske pojave kod procesa obrade odvajanjem

Uz pretpostavku da nema gubitaka

$$Q = F \cdot v \cdot t$$

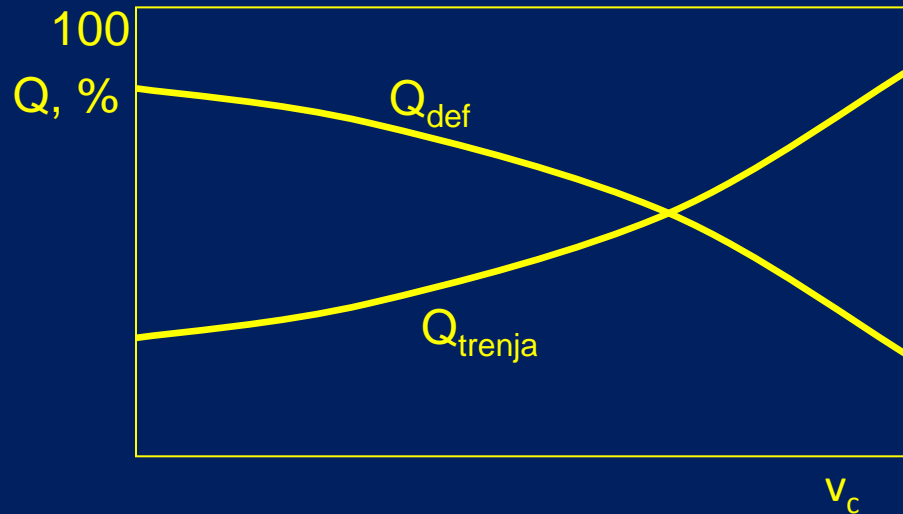

Glavni izvori topline:

- Q_d , deformacija i
- Q_{tr} , trenje na prednjoj i trenje na stražnjoj površini alata

Toplinske pojave kod procesa obrade odvajanjem-raspodjela

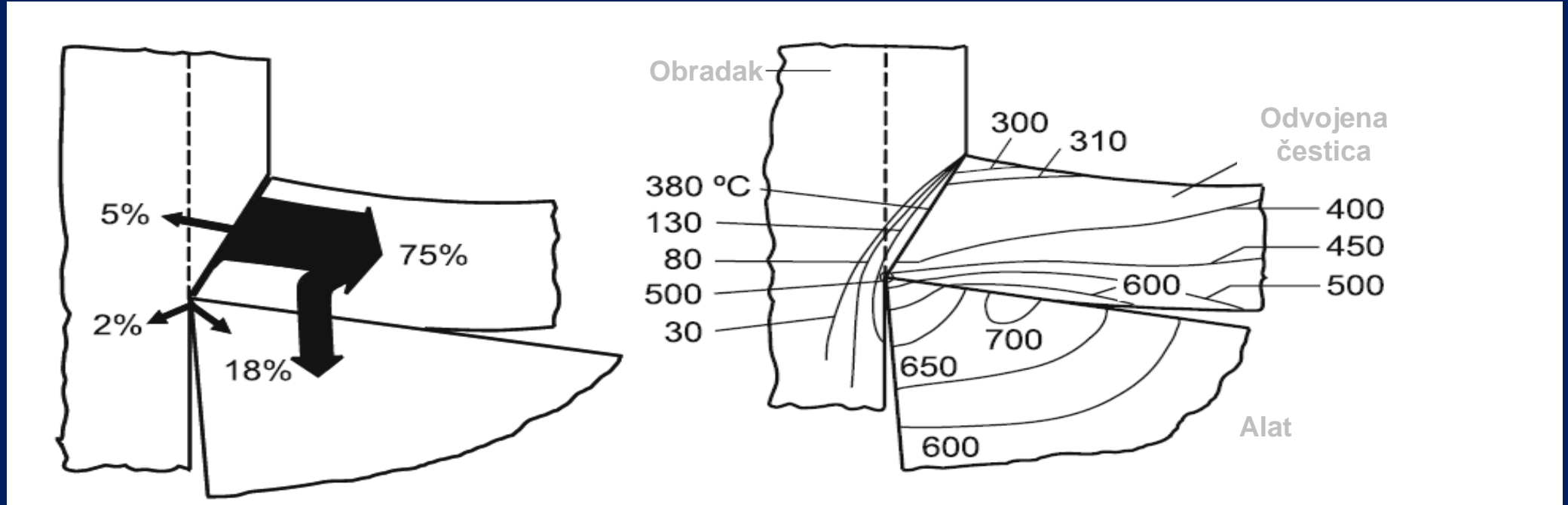

$$Q = Q_d + Q_{tr}$$

$$Q = Q_{oč} + Q_{al} + Q_{ob}$$

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM Obrada odvajanjem

**Raspodjela topline između obratka,
odvojene čestice i alata pri obradi
čelika prema Kronenbergu i Viereggeu**

Materijal obratka:

čelik

Čvrstoća:

850 N/mm²

Materijal alata:

HW-P20

Brzina rezanja:

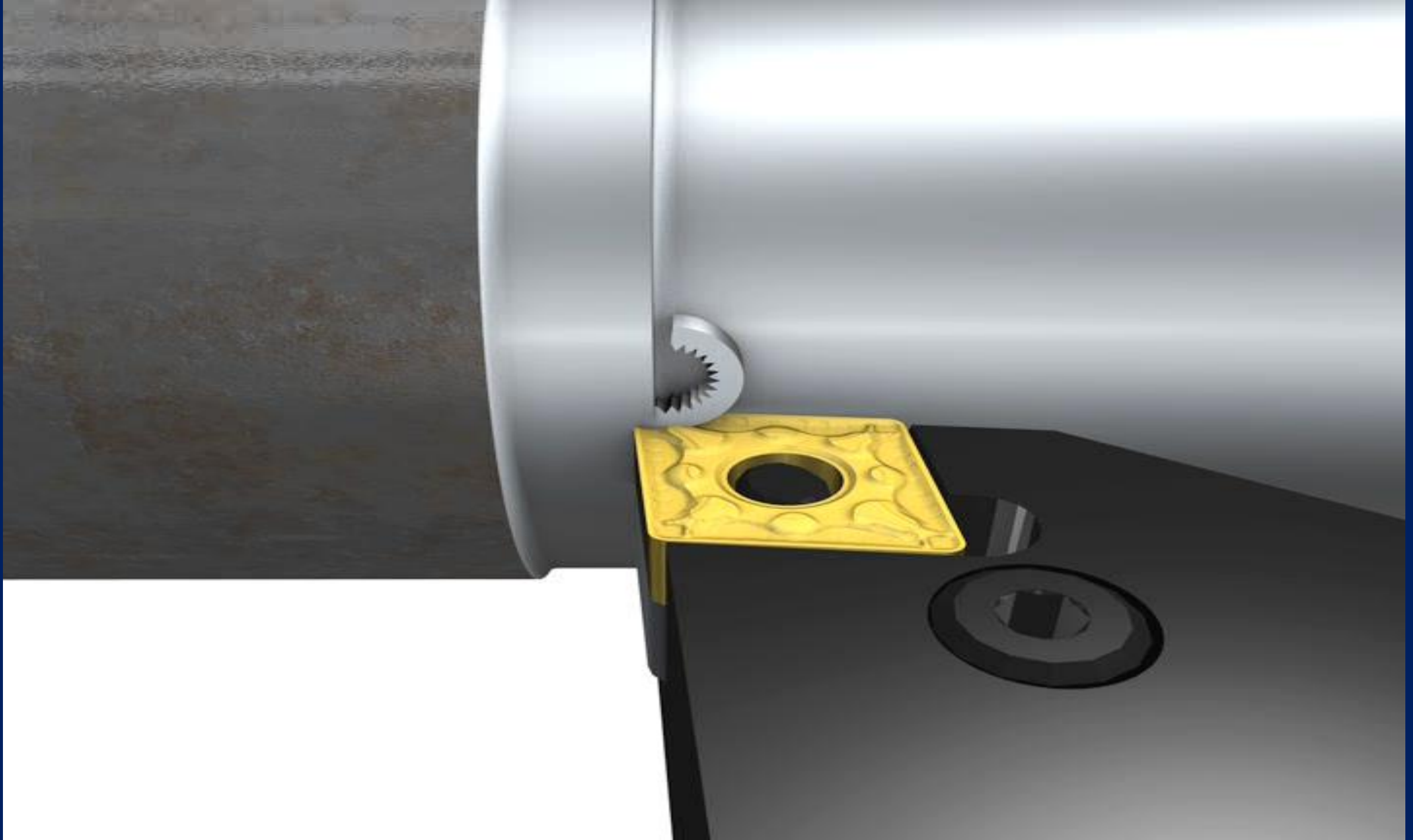
$v_c=60$ m/min

Debljina rezanja:

$h=0,32$ mm

Kut prednje površine:

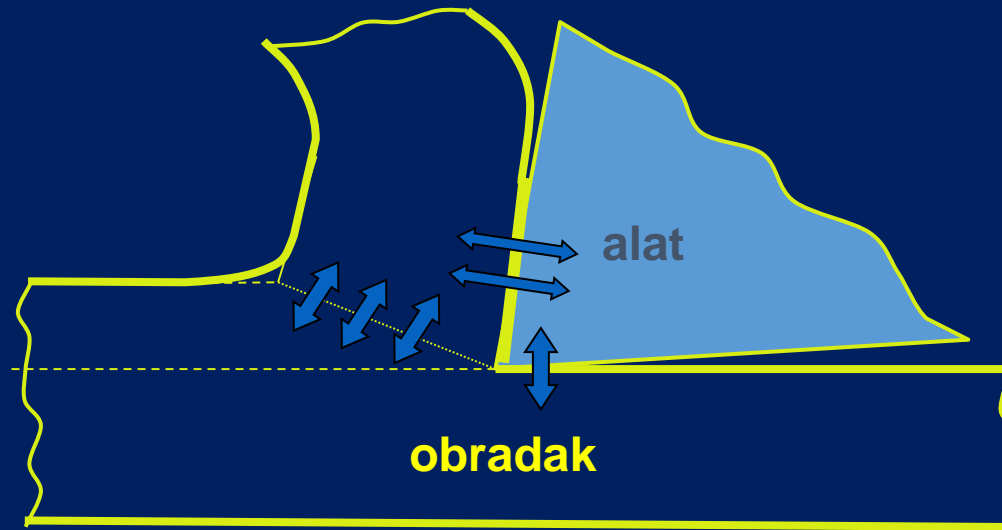
$\gamma_o=10^\circ$

Toplinske pojave kod procesa obrade odvajanjem - bilanca

Toplinska bilanca

$$Q_d + Q_{tr} = Q_{oč} + Q_{al} + Q_{ob}$$

SHIP – sredstva (tekućine) za hlađenje, ispiranje i podmazivanje

Svrha uporabe (učinci) ili tehnološke funkcije SHIP-a

1. Podmazivanje površina alata na kojima se razvija trenje.
2. Hlađenje alata i obratka, čime se sprečava povećanje temperature i usporava proces trošenja alata (ili omogućuje obrada većim brzinama)
3. Odvođenje (ispiranje) odvojenih čestica i prašine s alata i obratka, čime se smanjuje trošenje alata i poboljšava kvaliteta obrađene površine.
4. Smanjenje sila rezanja.
5. Kemijska zaštita obrađene površine od štetnog djelovanja okoline (zbog toga SHIP treba imati antikorozijska svojstva).

Prednosti korištenja SHIP-a

- Poboljšanje kvalitete dijelova (odvodi toplinu i o.č.)
- Smanjuje troškove alata (dulji vijek trajanja)
- Povećava brzine rezanja i posmične brzine
- Poboljšanje kvalitetu obrađene površine (ispiranje)
- Sprječavanje korozije

U emulzije treba dodavati aditive kako bi se postigao antibakterijski učinak, odnosno spriječio rast bakterija.

SHIP – sredstva (tekućine) za hlađenje, ispiranje i podmazivanje

Vrste SHIP-a

- Tekućine koje imaju primarno svojstvo hlađenja, a sekundarno (samo djelomično) svojstvo podmazivanja. U ovu skupinu spadaju vodeni rastvori (vodene emulzije).
- Tekućine koje imaju primarno svojstvo podmazivanja, a sekundarno (samo djelomično) svojstvo hlađenja. U ovu skupinu spadaju mineralna, biljna i životinjska ulja, petrolej i sl.

SHIP – sredstva (tekućine) za hlađenje, ispiranje i podmazivanje

Napomene

Razvijaju se “suhe” obrade (DRY machining) i obrade s minimalnom upotrebom SHIP-a (NEAR DRY machining, MQC i MQL).

Sve više pažnje posvećuje se SHIP-u u smislu zaštite okoliša. Bez obzira na povoljno djelovanje na postojanost alata, SHIP-ovi s dodacima Cl se više ne upotrebljavaju zbog dokazanog kancerogenog djelovanja na čovjeka.

U sredinama koje su, u smislu zaštite primjereno organizirane, odvojena čestica se prije deponiranja (prije nego “napušta” pogon), a u cilju reciklaže, mora ispirati, a SHIP-ovi se moraju na odgovarajući način zbrinjavati (biorazgradivost).

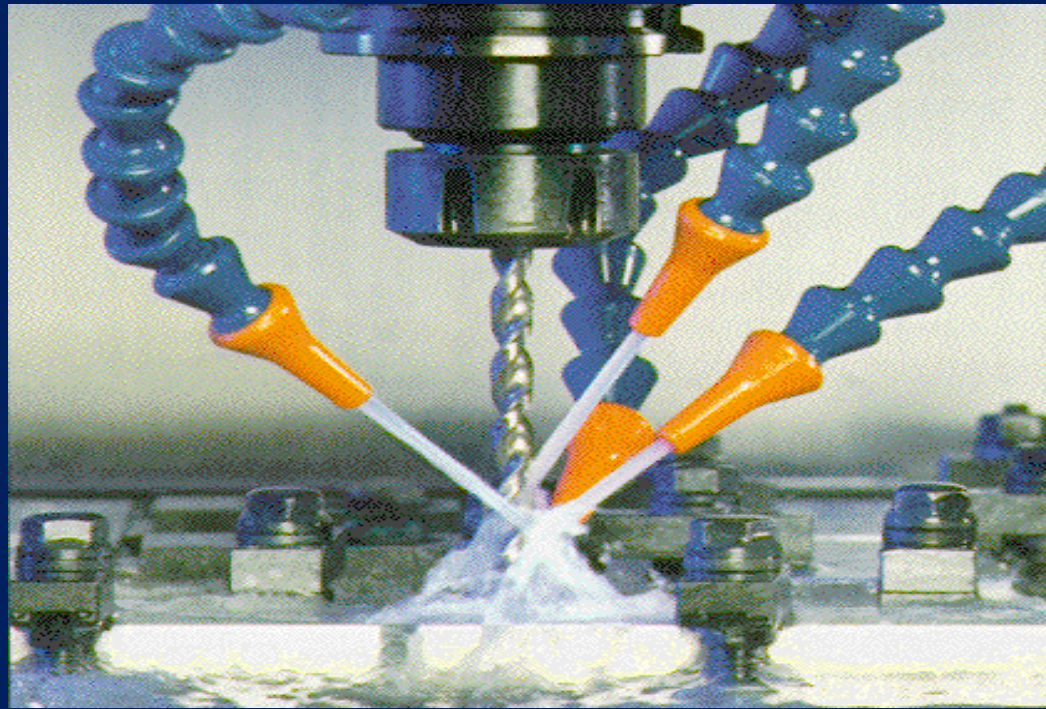
SHIP – sredstva (tekućine) za hlađenje, ispiranje i podmazivanje

Način dovodjenja SHIP-a

- Slobodni mlaz
- Pod niskim tlakom
- Pod visokim tlakom (zahtijeva zaštitu radnog prostora)
- U struji stlačenog zraka (sve češće)

Hlađenje uvijek treba biti ravnomjerno;
hlađenja treba početi prije prvog kontakta alata i obratka;
SHIP treba dovesti na pravu lokaciju.

SHIP – sredstva (tekućine) za hlađenje, ispiranje i podmazivanje

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM
Obrada odvajanjem

Hlađenje kroz alat

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

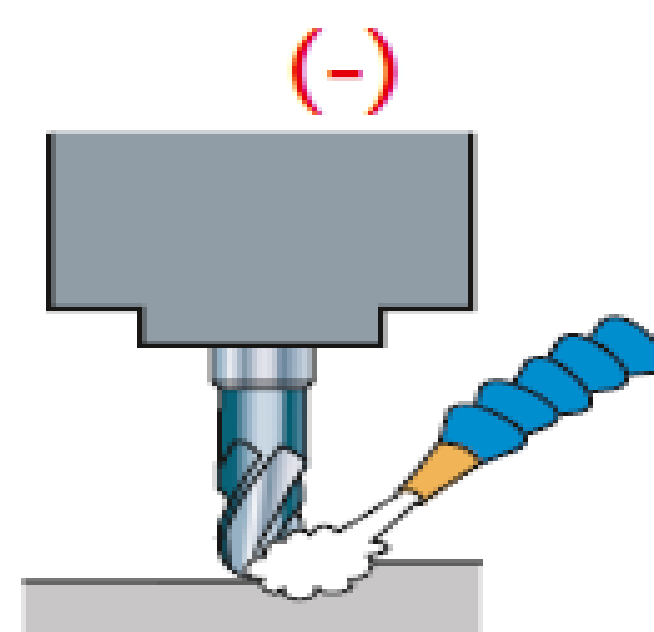
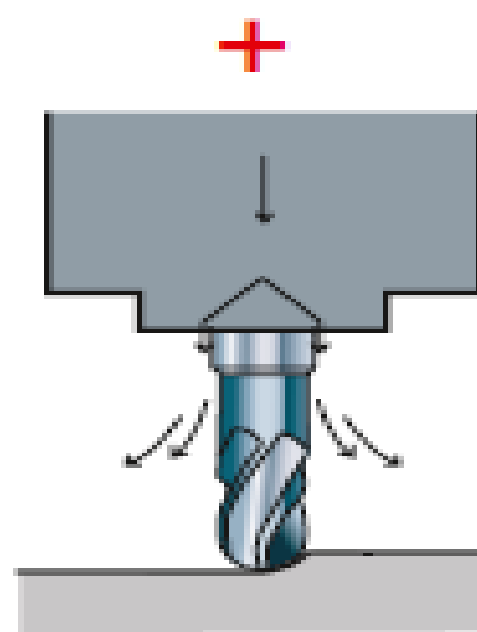
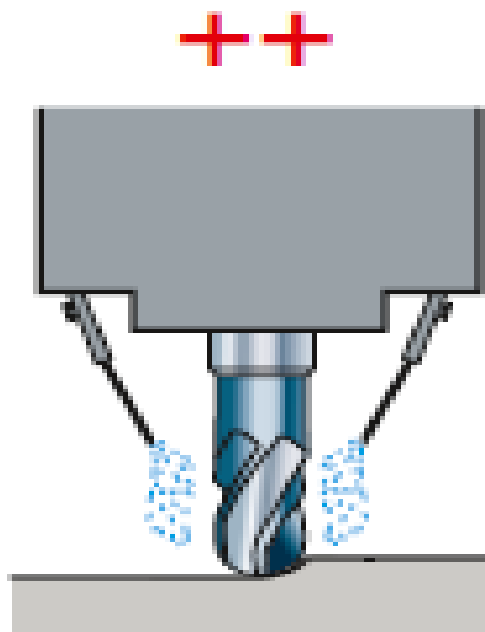
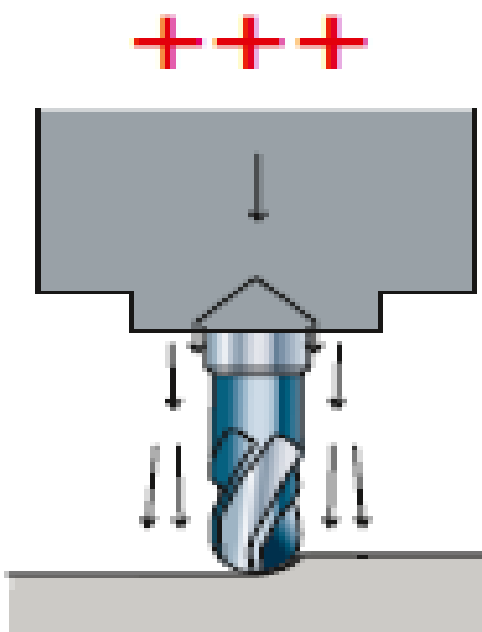
FSB ZAGREB, PROIZVODNO INŽENJERSTVO, OD I OO

SHIP – sredstva (tekućine) za hlađenje, ispiranje i podmazivanje

Stlačeni zrak

Uljna „magla“

SHIP

Kada je dovoljno minimalno
hlađenje

Obilna količina SHIP
„iznutra“

Obilna količina SHIP
„izvana“

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Problem free machining with high pressure coolant

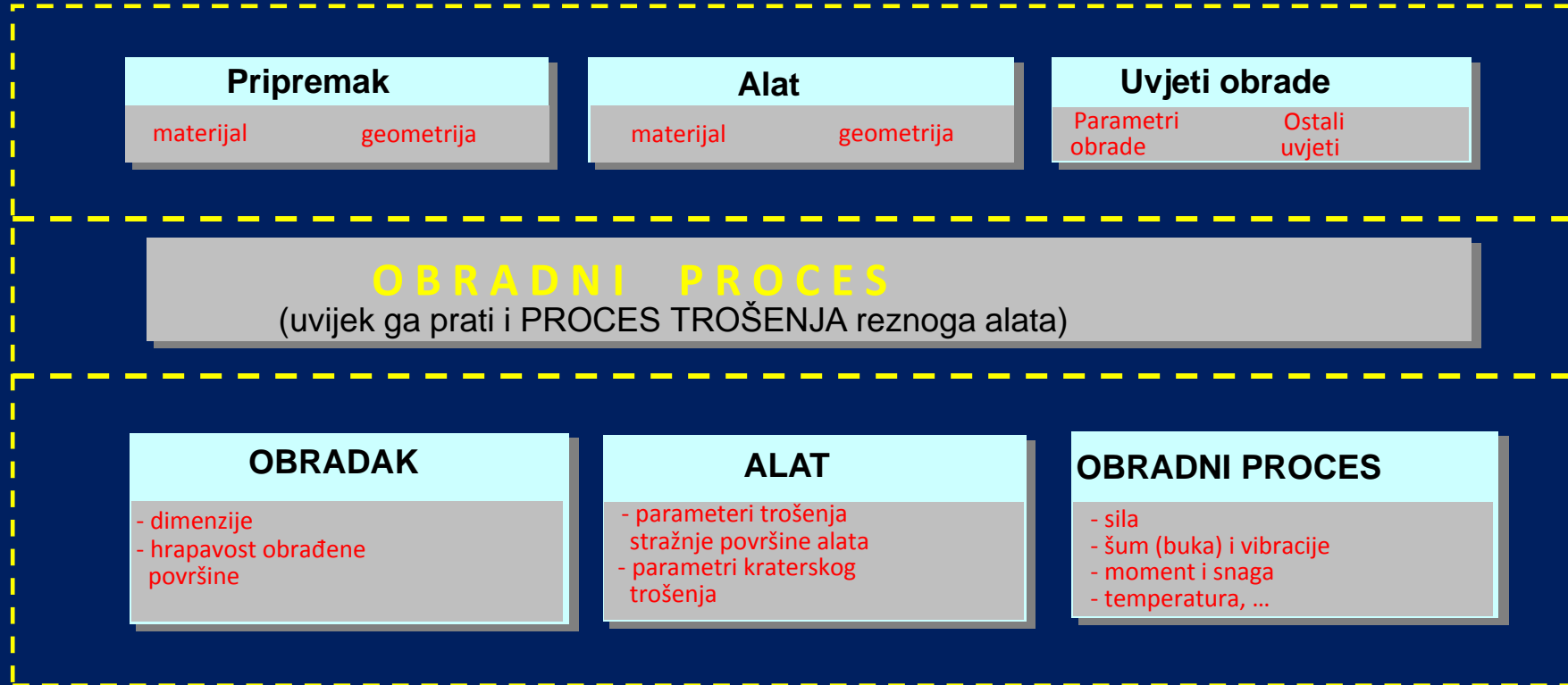
Trošenje i postojanost oštrice reznih alata

Sve procese obrade odvajanjem neizbježno prati i proces trošenja oštrice reznog alata. Proces obrade je determiniran ulazima, odnosno međusobnim odnosom ulaznih veličina, a kao jedna od posljedica opterećenja kojima je alat izložen tijekom procesa obrade, nastaje i proces trošenja. Ulazni parametri mogu se podijeliti u tri skupine:

- **parametri vezani uz pripremak,**
- **parametri vezani uz alat i**
- **parametri vezani uz uvjete obrade**

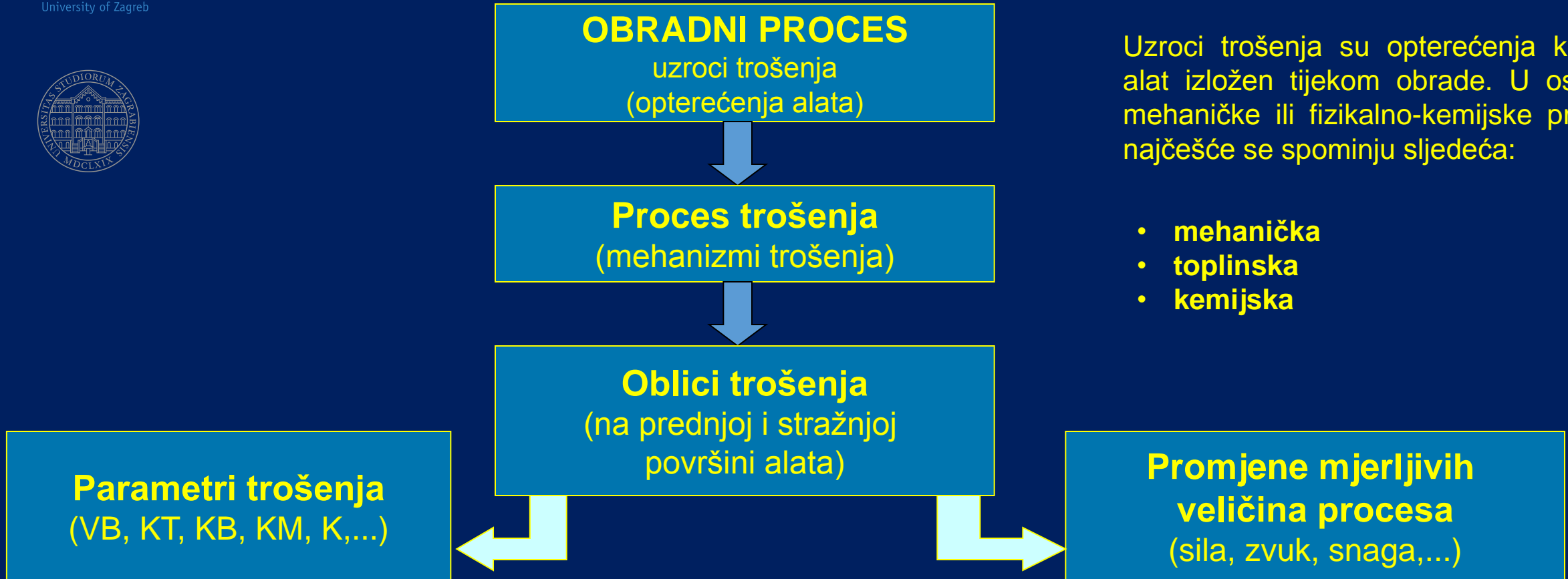

Trošenje i postojanost oštrice reznih alata

Uzročno-posljedični lanac trošenja alata

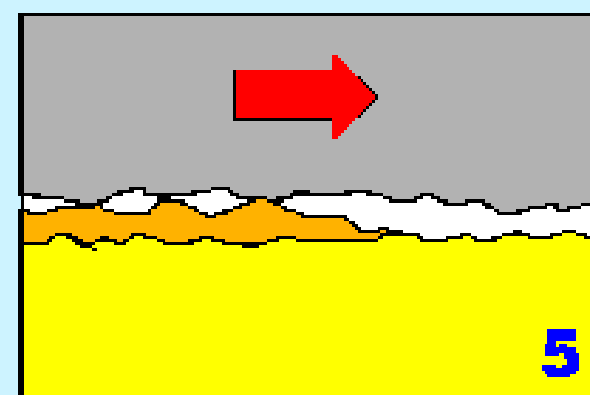
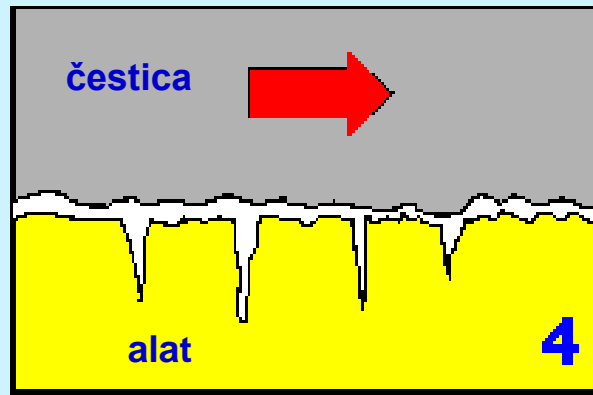
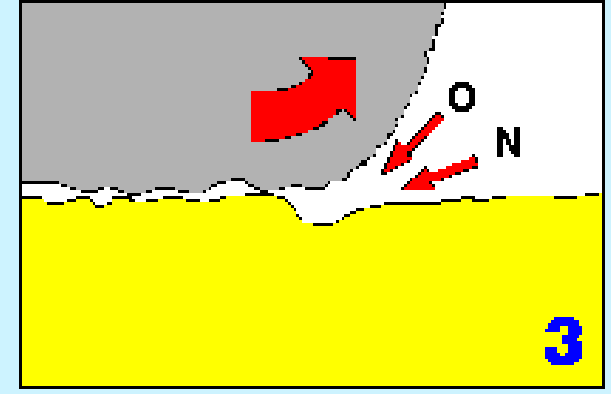
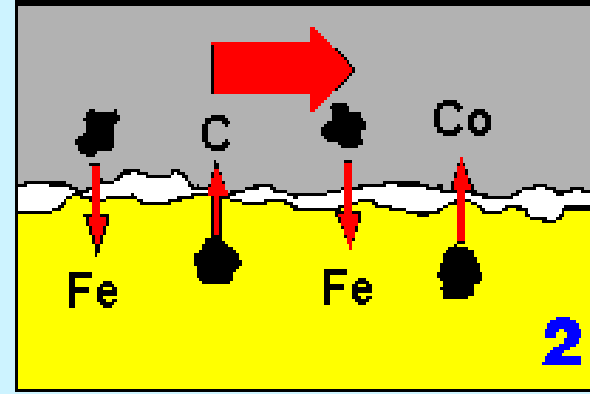
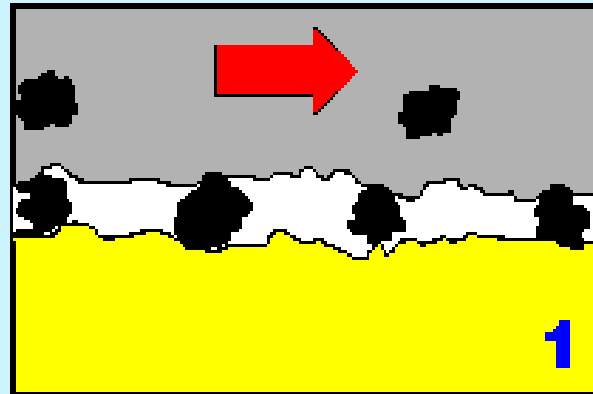

Uzroci trošenja su opterećenja kojima je alat izložen tijekom obrade. U osnovi su mehaničke ili fizikalno-kemijske prirode, a najčešće se spominju sljedeća:

- mehanička
- toplinska
- kemijska

Mehanizmi trošenja

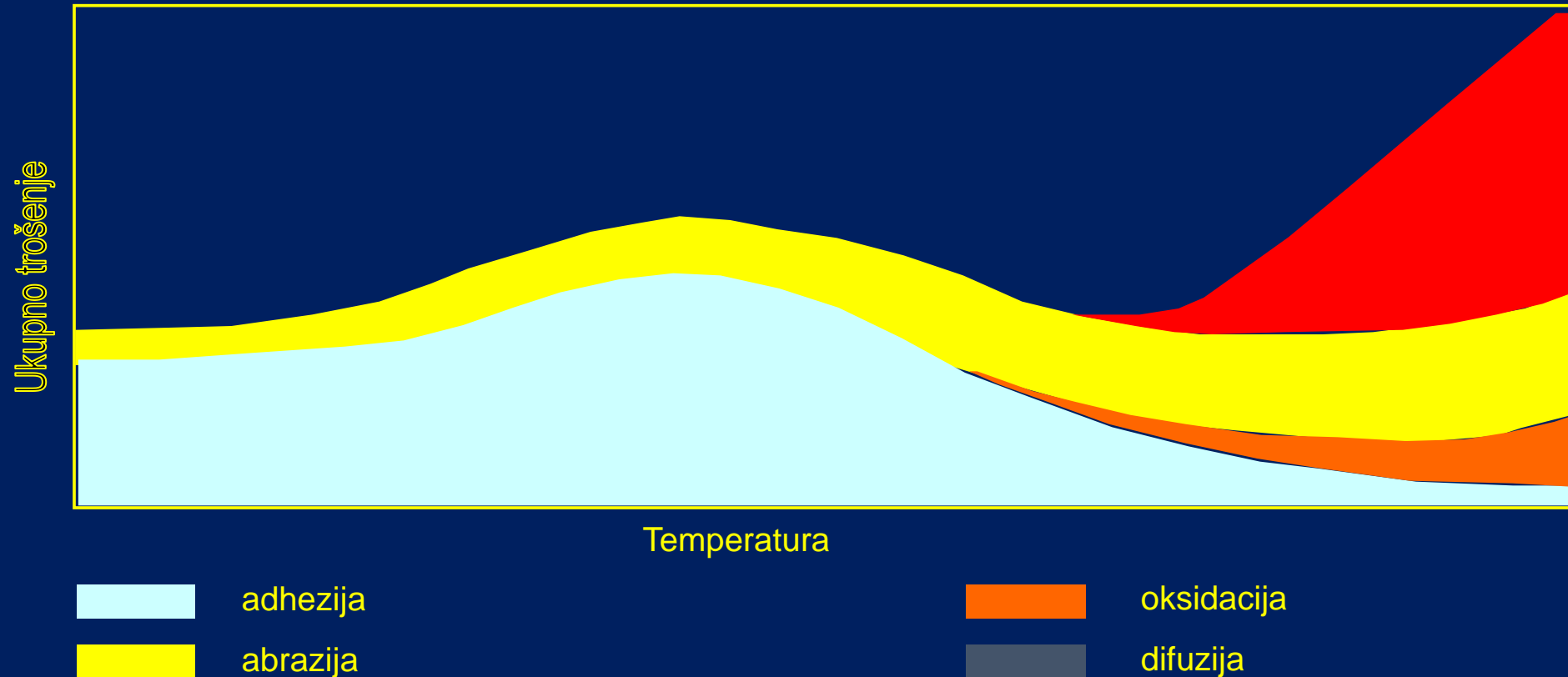

1. Abrazijsko trošenje
2. Difuzijsko trošenje
3. Oksidacijsko trošenje
4. Zamor
5. Adhezijsko trošenje
- 5 Adhesion wear

Udjeli procesa trošenja u ukupnom trošenju

Kvalitativni udio pojedinog procesa trošenja u ukupnom trošenju ovisno o temperaturi

OBLICI TROŠENJA

Trošenje stražnje površine

Uzroci: Prevelika brzina obrade i nedovoljna otpornost na trošenje

Preporuka: Smanjiti brzinu obrade, odabrati alat otporniji na trošenje

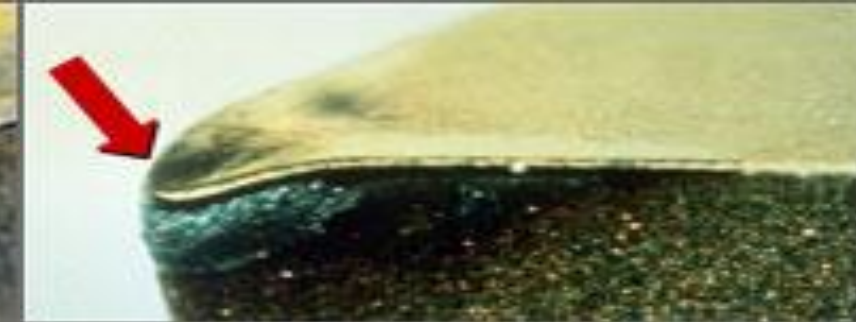
Kratersko trošenje

Uzroci: Previsoke temperature obrade

Preporuka: Smanjiti brzinu obrade, odabrati alat otporniji na trošenje (Al_2O_3 prevalka)

Plastična deformacija

Uzroci: Previsoke temperature u kombinaciji s visokim tlakovima

Preporuka: Odabrati tvrdi alat, smanjiti brzinu i posmak

OBLICI TROŠENJA

Naljepak na p.p.a. (BUE)

Uzroci: Premala brzina obrade, neodgovarajući alat

Preporuka: Povećati brzinu obrade, odabrati žilaviji alat, po mogućnosti s PVD prevlakom

Krzanje (krhanje)

Uzroci: čestice se savijaju prema oštrici

Preporuka: Promijeniti posmak, odabrati alternativnu geometriju pločice

Zarežno trošenje

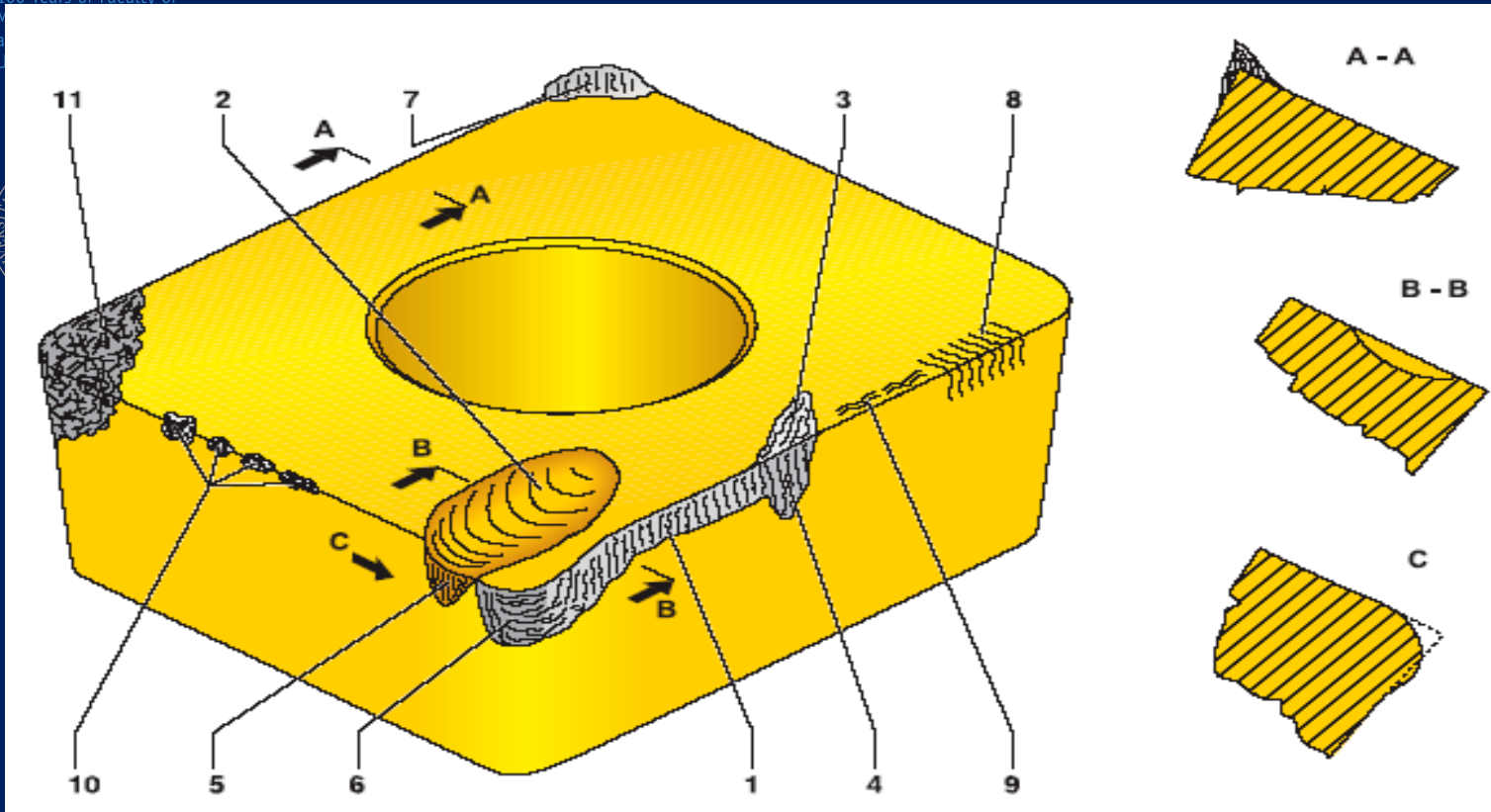
Uzroci: Prevelika brzina obrade ili nedovoljna otpornost na trošenje

Preporuka: , odabrati alat otporniji na trošenje ili smanjiti brzinu obrade

Uobičajeni položaji i oblici trošenja reznih alata

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu

100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
University of Zagreb

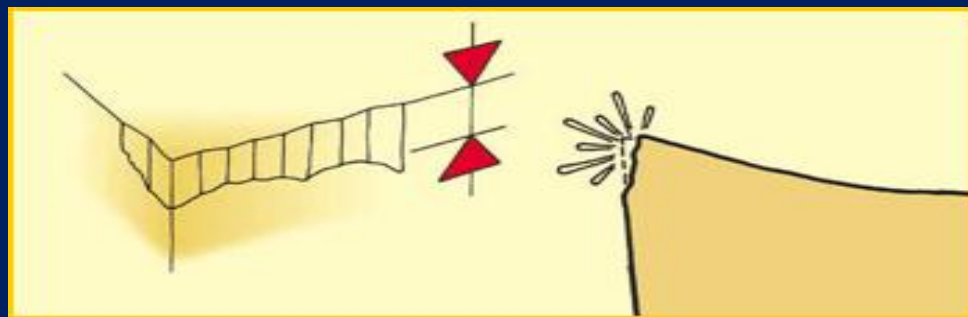
1. Trošenje stražnje površine
2. Kratersko trošenje
3. Zarezo trošenje
4. Trošenje stražnje površine max.
5. Oksidacijsko zarezo trošenje
6. Plastična deformacija
7. Najepak (BUE)
8. Toplinska napuknuća
9. Uzdužna napuknuća
10. Razgradnja oštrice
11. Lom oštrice

Najčešći oblici i parametri trošenja reznih alata

VB

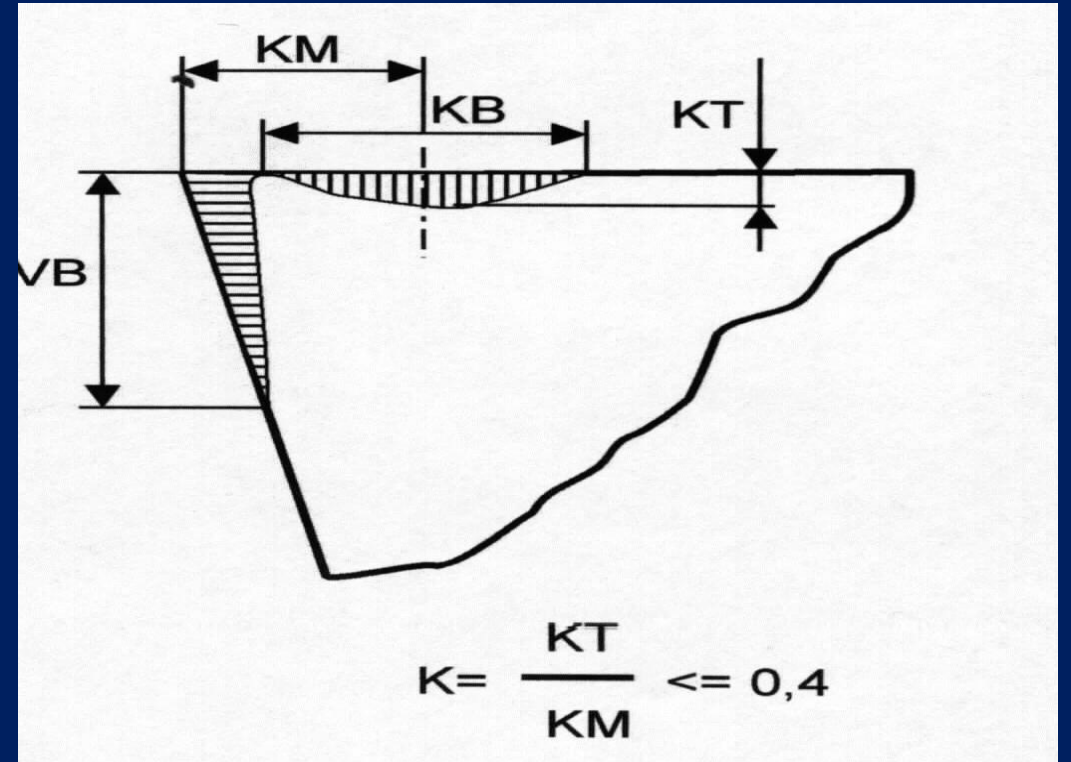
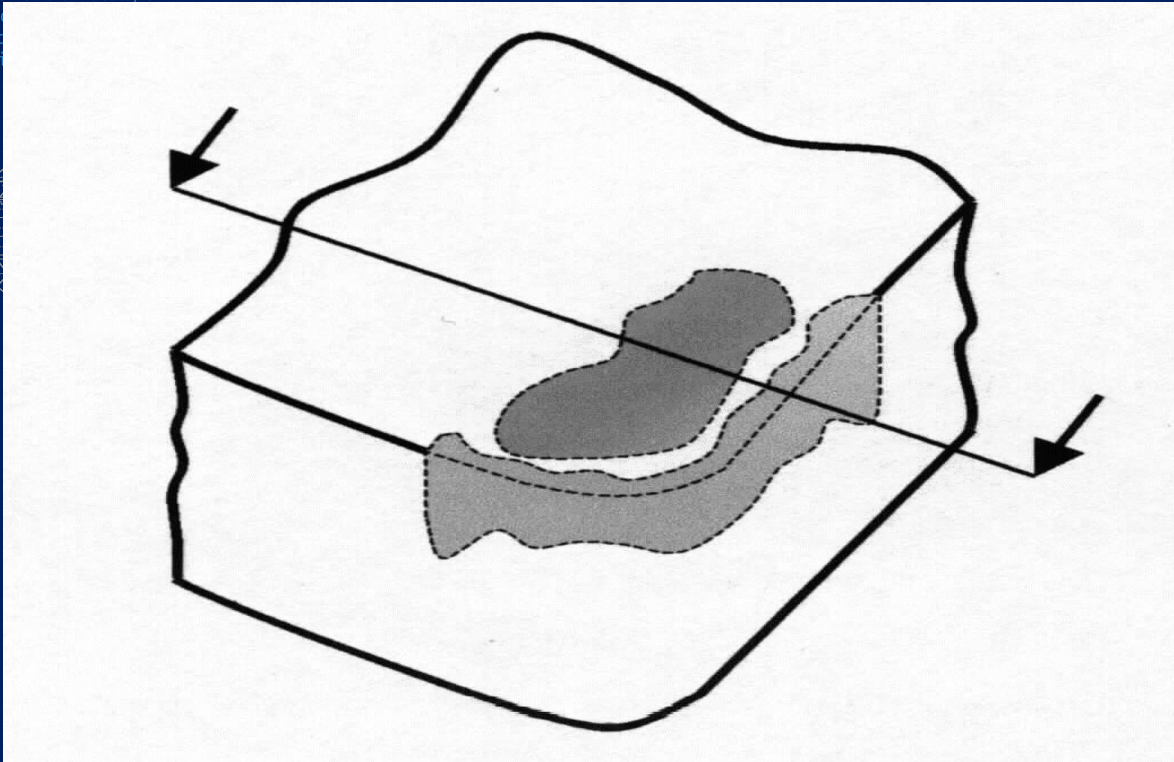
KT

Parametri trošenja oštrice reznog alata

100 godina Fakulteta
strojarstva i brodogradnje
Sveučilišta u Zagrebu

100 Years of Faculty of
Mechanical Engineering
and Shipbuilding
University of Zagreb

Kriteriji istrošenosti oštrice reznog alata

Alat koji više ne može obavljati zahtjevanu funkciju je dosegao završetak korisnog vijeka trajanja. Kao kriteriji postojanosti mogu se (sve češće) uzeti granične vrijednosti parametara obratka (hrapavost, promjer ili općenito dimenzije) ili mjerljivih veličina procesa (sile, snaga, moment, vibracije,...)

Za ocjenu trošenja kod alata s ravnom prednjom površinom dominiraju parametri VB, VBmax, KT, KM i KB, a standardi preporučuju samo prva tri. Kod završnih obrada za nadzor trošenja preporuča se trošenje pomoćne stražnje površine, VB_{NS} , a granična vrijednost ovisi o toleranciji obratka, dok se kod grubih obrada uzimaju parametri VB i KT. Kao kriterij istrošenosti, kod završne obrade, preporuča se parametar hrapavosti obređene površine Ra.

Prema međunarodnim standardima za različite materijale alata (HSS, tvrdi metal, keramika) preporučuju se različiti kriteriji istrošenosti.

Metode istraživanja postojanosti

Trošenje = $f(v_c, f, a_p, SHIP, ma, mo, stroj, \dots)$

Pretpostavka: utvrditi najutjecajnije veličine

Taylor-ova istraživanja

Najutjecajniji faktor: **brzina rezanja** $VB=f(v_c)$

Najčešće se dijele na **dugotrajne (Taylorova istraživanja)** koje su ujedno i etalon metode, i na **kratkotrajne** metode (minutna ispitivanja; ispitivanja kontinuiranim povećanjem brzine rezanja; ispitivanja višekratnim ulaskom u zahvat, ...)

Dugotrajne metode se zasnivaju na **tipskoj krivulji trošenja**.

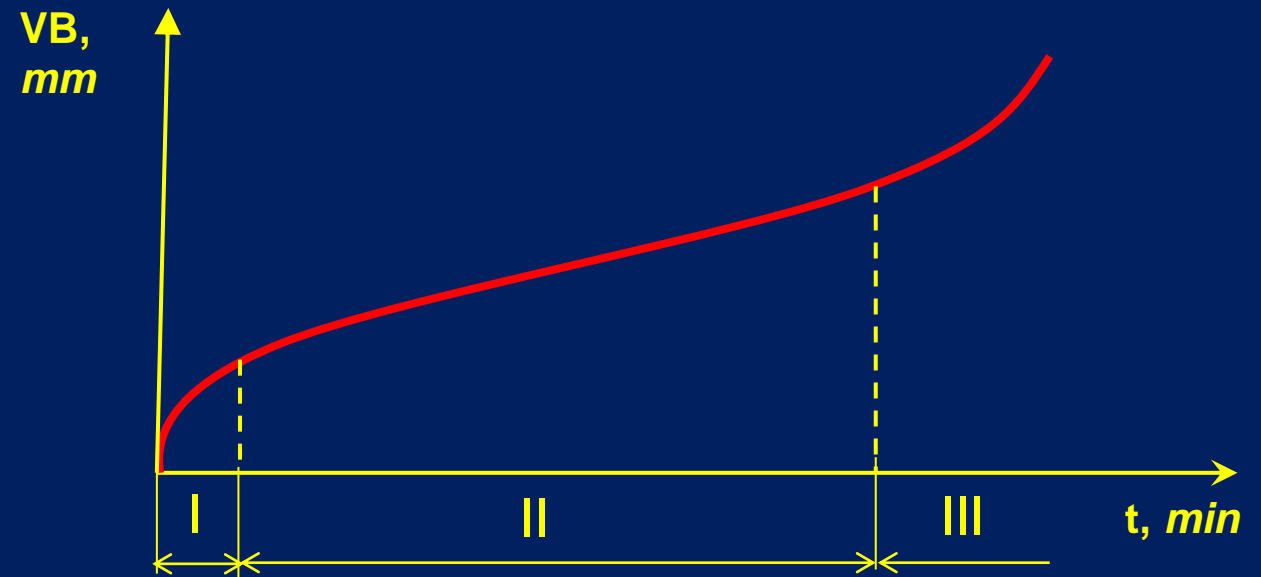

Tipska krivulja trošenja reznih alata

Prikazuje promjenu trošenja stražnje površine alata u ovisnosti o vremenu obrade. Tipična krivulja vrijedi za određenu kombinaciju alat-obradak i pri sljedećim uvjetima obrade:

$$A = a_p \cdot f = \text{konst.}$$

$$v_c = \text{konst.}$$

I Period uhodavanja

- veliki intenzitet, ali mali iznos trošenja

II Period "normalnog" trošenja

- pravocrtna promjena trošenja u vremenu

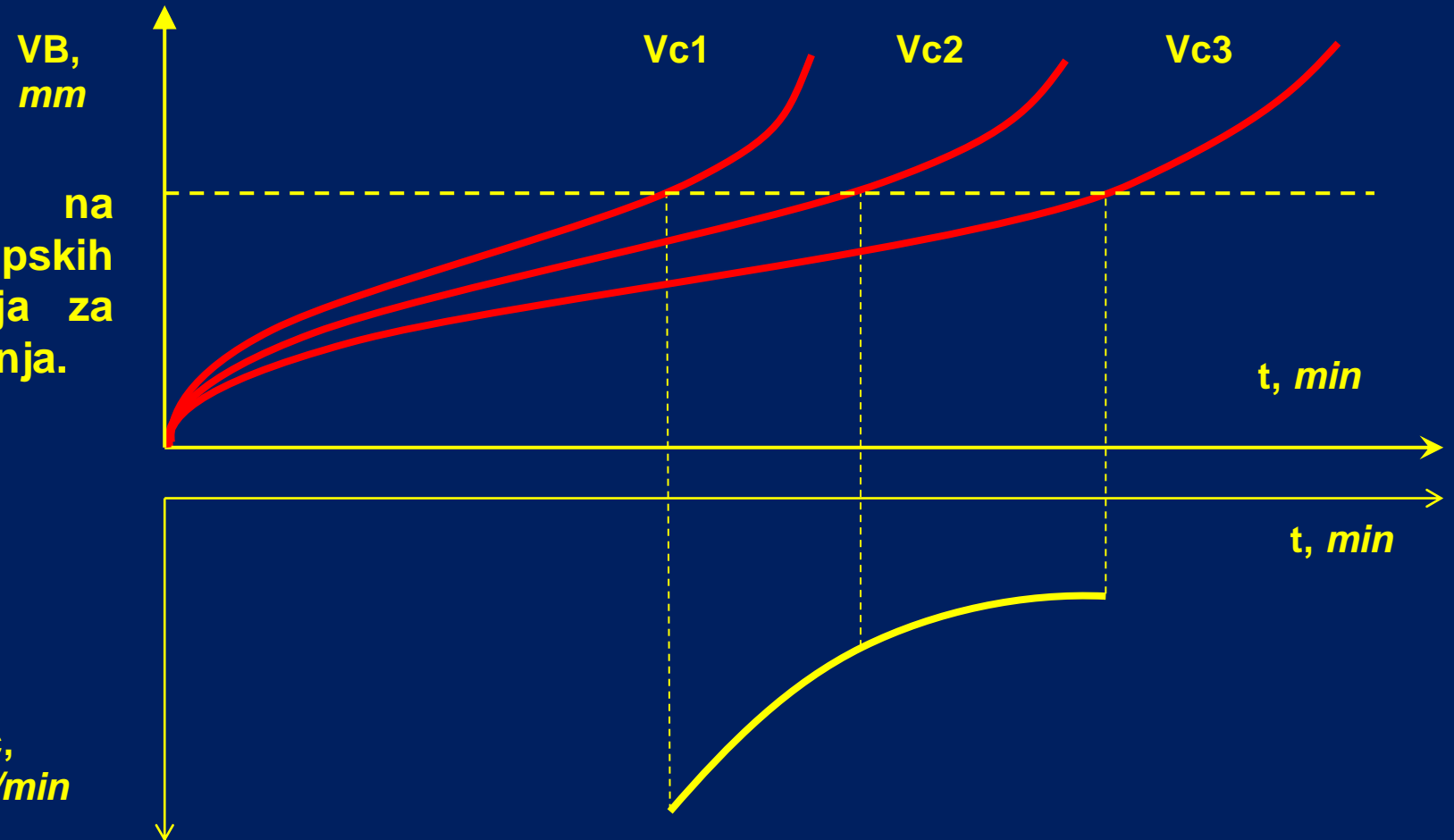
III Period naglog trošenja

- veliki porast trošenja (kraj vijeka trajanja)
(katastrofalno trošenje)

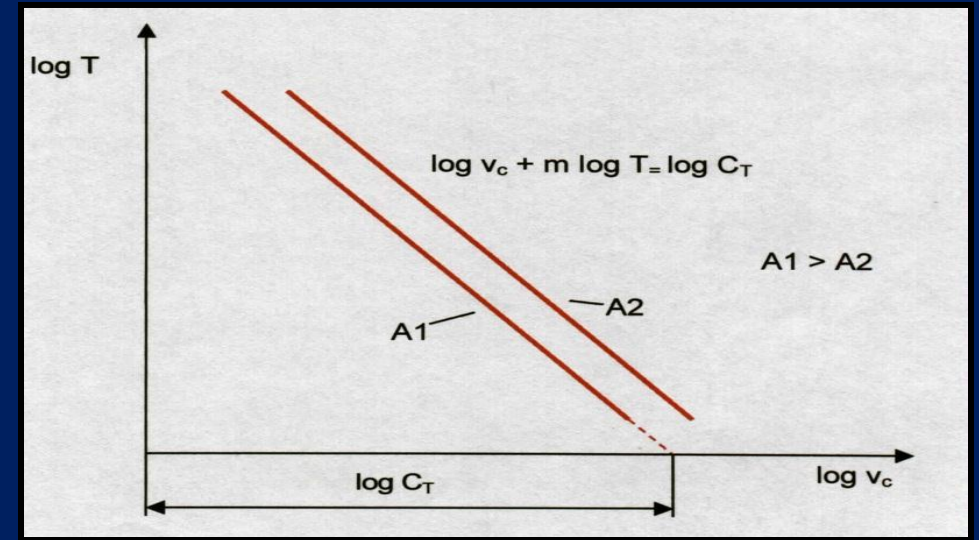
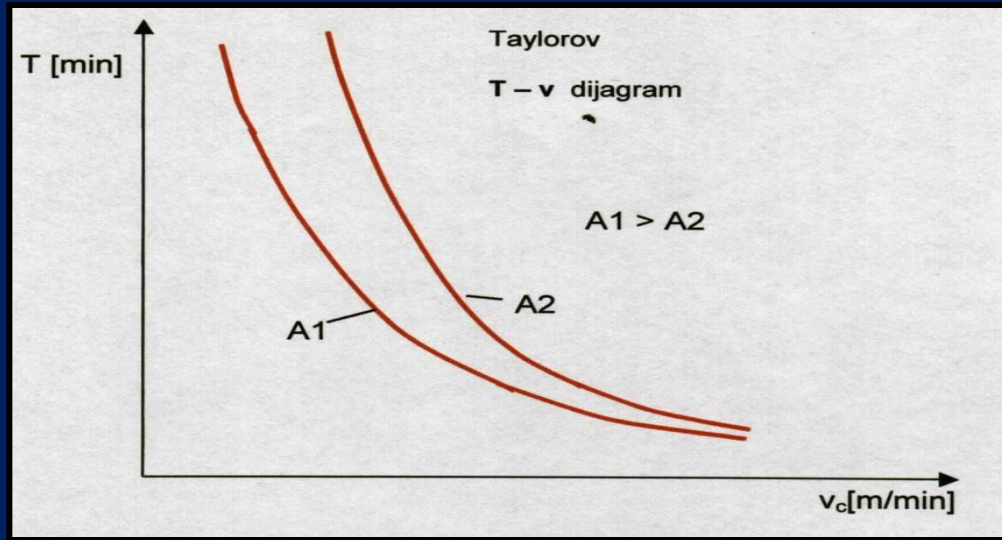
Taylorova metoda određivanja vijeka trajanja oštrice alata

Temelji se na određivanju tipskih krivulja trošenja za više brzina rezanja.

Taylorovi dijagrami

Taylorov izraz:

Pojednostavljeni:

$$v_c T^m = C_T$$

Prošireni:

$$v_c T^x f^y a_p^z = C_T$$

v_c – brzina rezanja

T - postojanost (trajnost oštrice alata)

m – eksponent Taylorove jednadžbe

C_T – Taylorova konstanta

Iskazivanje postojanosti

Izvorno: kroz vrijeme, T

Sve više:

- duljina puta u smjeru posmičnog gibanja
- duljina puta u smjeru glavnog gibanja
- broj obradaka

ZAŠTO ?

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Rekapitulacija – postojanost oštrice reznoga alata

Mogućnosti iskazivanja postojanosti oštrice reznoga alata:

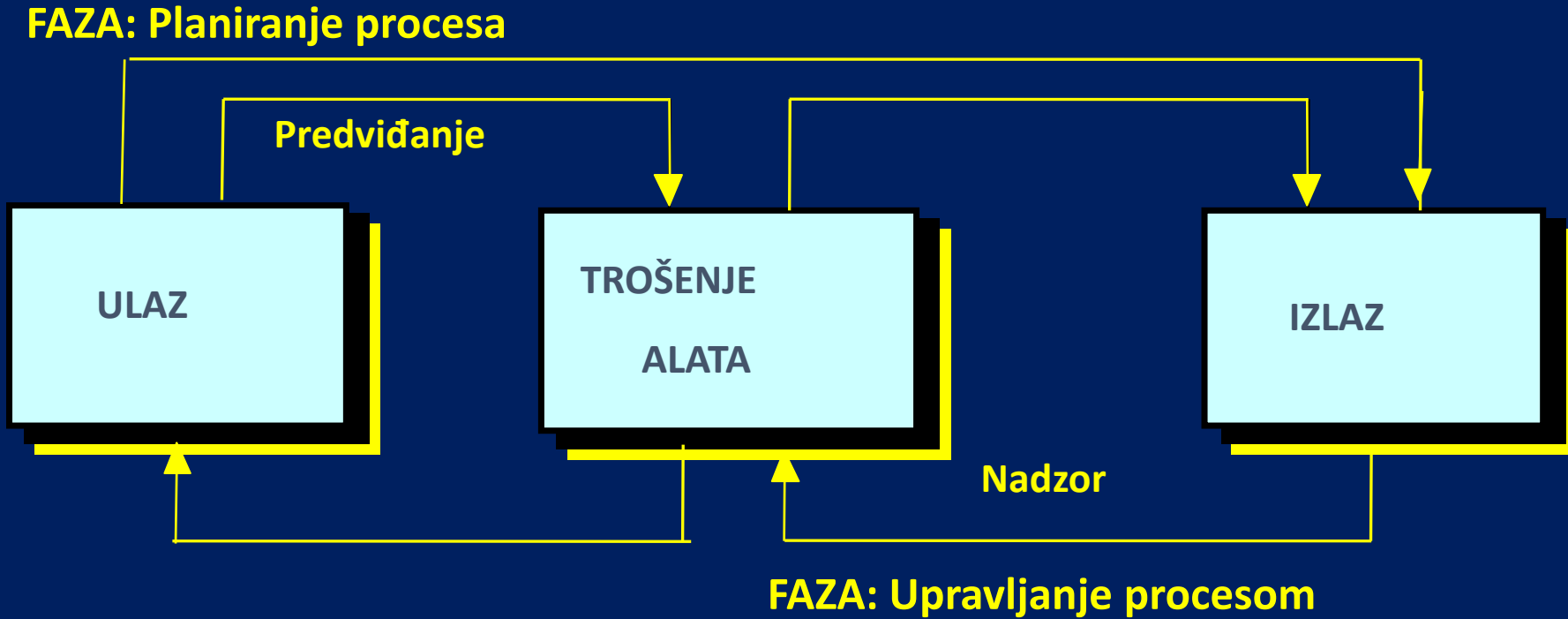
a) $v_c \cdot T^m = C_T$ $C_T = ?$

b) $v_c \cdot L_v^{m_v} = C_{L_v}$ $m_v = ?;$ $C_{L_v} = ?$

c) $v_c \cdot L_f^{m_f} = C_{L_f}$ $m_f = ?$ $C_{L_f} = ?$

Trošenje alata u funkciji planiranja i upravljanja procesom

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Teorijska hrapavost obrađene površine

Hrapavost obrađene površine – jedan od faktora za ocjenu *kvalitete površine i* *integriteta površine*

Integritet površine se odnosi na promjene na površini koje su posljedica obrade, te utjecaj tih promjena na svojstva površine i njeno djelovanje u primjeni. To znači da se pod pojmom integriteta površine “krije” puno više od hrapavosti površine, teksture i geometrije.

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Teorijska hrapavost obrađene površine

Hrapavost obrađene površine:

- Teorijska hrapavost obrađene površine kod obrade noževima:
  - Obrada alatom pri $r_\varepsilon=0$
  - Obrada alatom pri $r_\varepsilon>0$

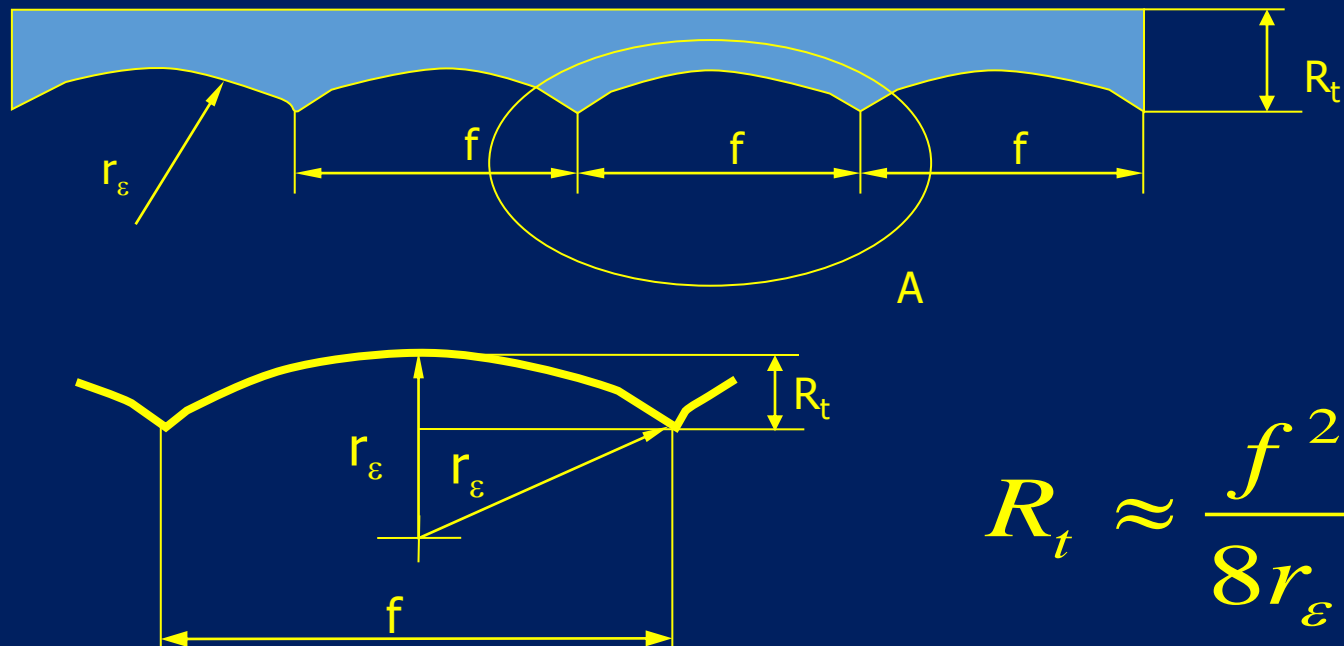
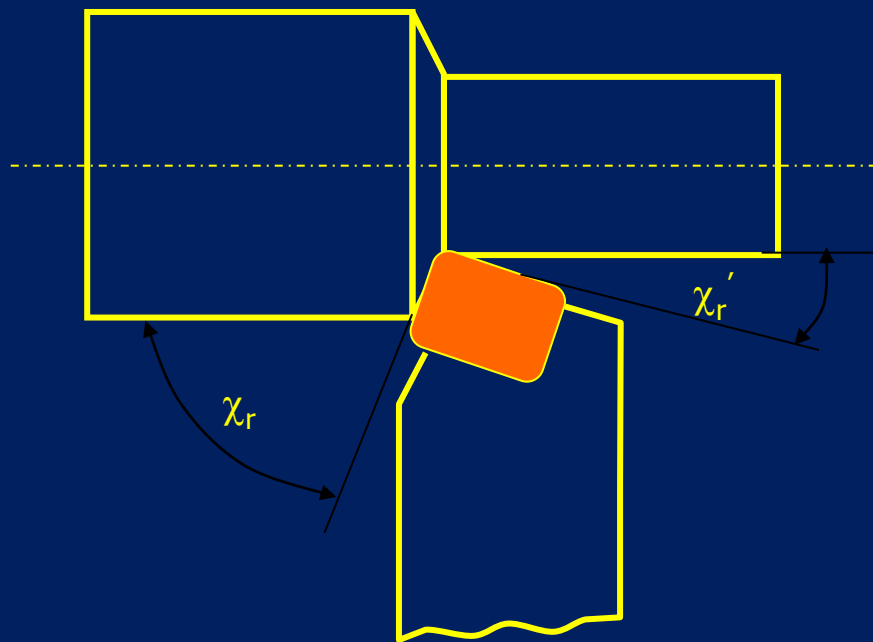

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Teorijska hrapavost obrađene površine

Teorijska hrapavost obrađene površine kod obrade alatom pri $r_\varepsilon > 0$

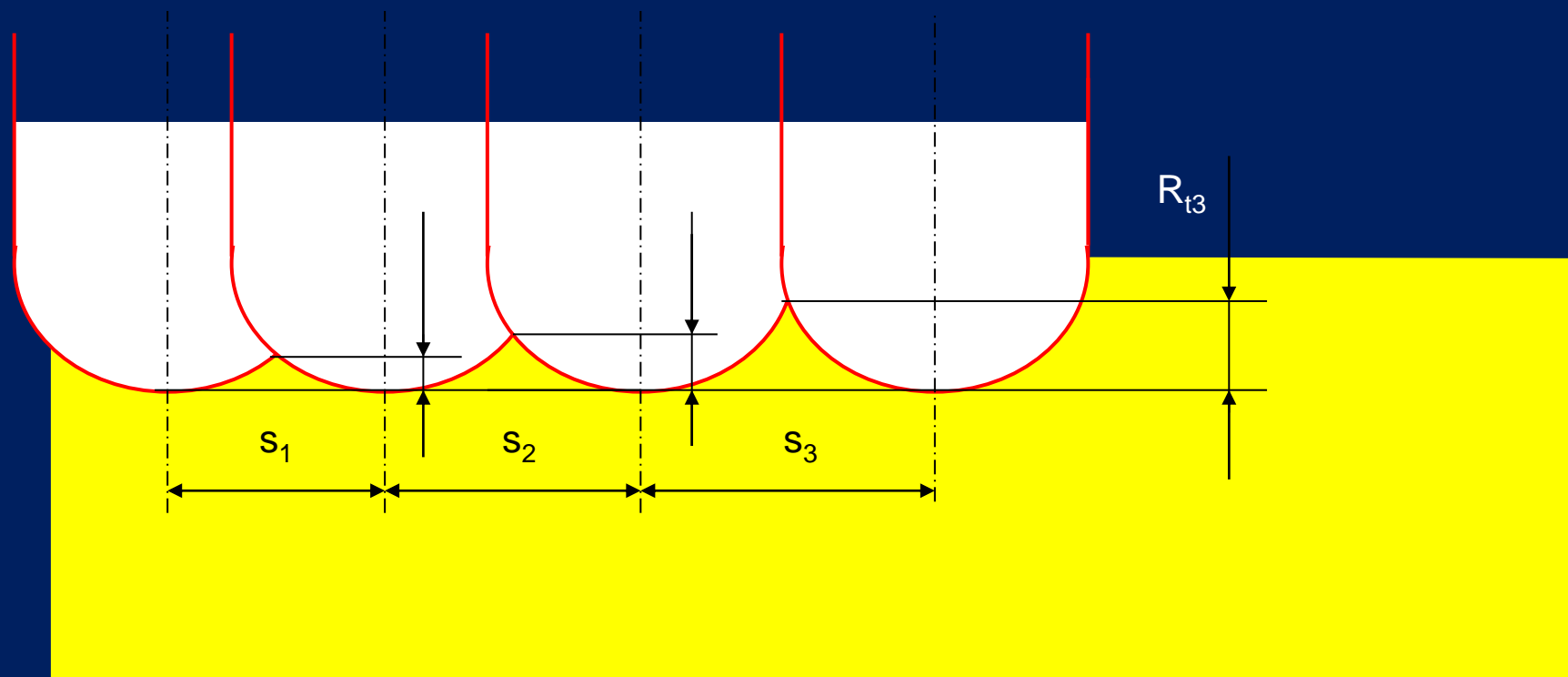
$$R_t \approx \frac{f^2}{8r_\varepsilon}$$

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Teorijska hrapavost obrađene površine

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Teorijska hrapavost obrađene površine

Hrapavost, R, μm	50	25	12.5	6.3	3.2	1.6	0.8	0.4	0.2
Najuža tolerancija	100	60	35	20	14	10	7	5	3
Blanjanje	•	•	•	•	•				
Piljenje	•	•							
Glodanje	•	•	•	•	•	•			
Tokarenje	•	•	•	•	•	•	•		
Razvrtanje			•	•	•	•	•		
Bušenje	•	•	•	•	•				
Brušenje			•	•	•	•	•	•	•
Lepanje					•	•	•	•	•
Elektroerozija	•	•	•	•	•	•			

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Optimizacija brzine rezanja

OPTIMIZACIJA BRZINE REZANJA

U dosadašnjim razmatranjima se pokazalo da je brzina rezanja, v_c , najutjecajniji parametar u procesu obrade odvajanjem. Njen utjecaj je od velikog značaja kod sva tri sudionika procesa obrade odvajanjem. Spada među najutjecajnije veličine kod formiranja odvojene čestice, kod trošenja oštrice alata i kod kvalitete obrađene površine. Stoga je logično da se pojednostavljeni oblik optimizacije procesa obrade odvajanjem provodi kroz optimiranje brzine rezanja. U primjeni su najčešće dva kriterija optimizacije:

- a) Najveća produktivnost i
- b) Najmanja cijena obrade (često se navodi kao najveća ekonomičnost)

Optimizacija brzine rezanja

U oba slučaja optimizacije, polazi se od pojednostavljenog Taylor-ovog izraza koji pokazuje ovisnost postojanosti oštrice reznoga alata, T , o brzini rezanja, v_c .

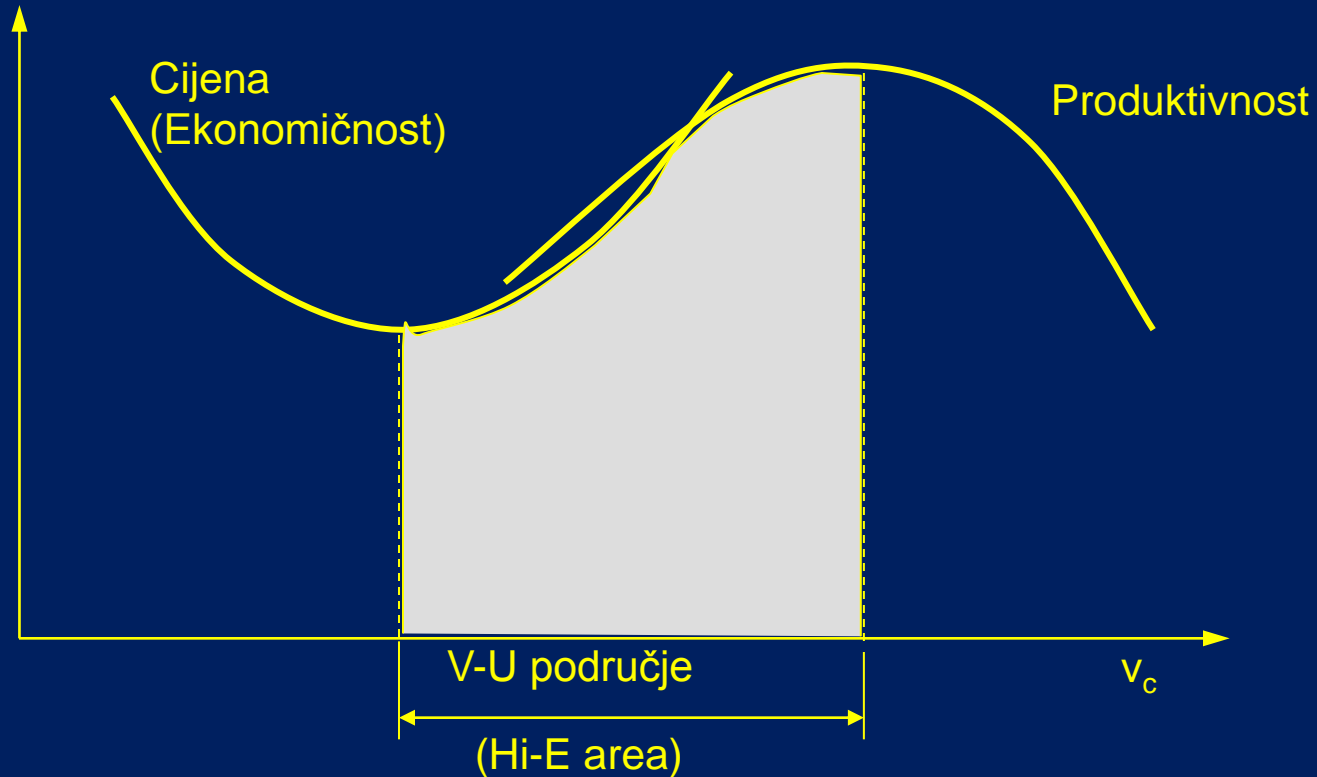
$$v_c \cdot T^m = C_T$$

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Optimizacija brzine rezanja

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Obradivost materijala

Što je to obradivost ?

spособnost materijala da se može obrađivati postupcima obrade odvajanjem čestica

- nema kvantificiranja obradivosti
- nema metodologije

s l o ž e n o s t

Najčešće se ocjenjuje (procjenjuje) skupom parcijalnih kriterija ili funkcija obradivosti, pa slijedi:

Obradivost je osnovna tehnološka karakteristika materijala kojom se izražava njegova pogodnost za obradu, a ocjenjuje se skupom kriterija obradivosti ili funkcija obradivosti.

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Obradivost materijala

Osnovni skup funkcija obradivosti kod o.o.č. čine:

- 1. *Funkcija postojanosti oštrice reznog alata***
 $T = T(x_i)$ x_i - utjecajni faktori; $i = 1, n$
- 2. *Funkcija sila rezanja***
 $F_{c,f,p} = F_{c,f,p}(x_i)$ x_i - utjecajni faktori; $i = 1, n$
- 3. *Funkcija kvalitete obradjene površine***
 $R = R(x_i)$ x_i - utjecajni faktori; $i = 1, n$
- 4. *Funkcija oblika odvojene čestice***
o.o.č. = o.o.č. (x_i) x_i - utjecajni faktori; $i = 1, n$

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Obradivost materijala

Dodatne funkcije obradivosti:

volumena odvojenog materijala u jedinici vremena,

sklonost stvaranju naslage,

pogodnost za suhu obradu,

mogućnost i cijena reciklacije

itd.

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Obradivost materijala

Pogodnost i učinkovitost obrade nekog dijela uvjetovane su materijalom obratka, alatnim strojem, operacijom obrade, reznim alatom, SHIP-om, parametrima obrade, itd. Materijali se najčešće svrstavaju u skupine materijala, a jedna od mogućih podjela (SANDVIK), materijale raspoređuje u sljedeće skupine:

1. ČELICI
2. NEHRĐAJUĆI ČELICI
3. LIJEVOVI
4. VATROOTPORNE LEGURE
5. ALUMINIJ i sl.
6. KALJENI ČELICI
7. TITAN i sl.

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Obradivost materijala

Glavna svojstva materijala i njihov utjecaj na obradivost

čvrstoća i tvrdoća	-
Istezljivost	-
Toplinska vodljivost	+
Otvrdnjavanje deformacijom	-
Sadržaj uključaka:	
- macro uključci	-
- micro uključci	-/+
Dodaci za obradivost	+/+

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Obradivost materijala

Utjecaj legirnih elemenata na obradivost - općenito

Negativan utjecaj	Pozitivan utjecaj
Mn	Pb
Ni	S
Co	P
Cr	$0.3 < C < 0.6$
V	
$C < 0.3\%$	
$C > 0.6\%$	
Mo	
Nb	
W	

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Obradivost materijala

Ostala svojstva materijala koja utječu na obradivost:

- ❑ Struktura materijala
  - Martenzit
  - Ferit
  - Perlit
  - Cementit

- ❑ Način dobivanja priprema (prethodna tehnologija)
  - Vruće valjan
  - Normaliziran
  - Hladno vučen
  - Kaljen, ...

- ❑ Integritete površine

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade

Što je o. o. č.

- jedan od tehnoloških procesa;
- tehnološki proces je postepena promjena nekog dijela (promjena oblika, dimenzija kvalitete površine) u cilju dobivanja gotovog proizvoda
- izvodi se na alatnim strojevima
- u proces ulazi pripremak; u procesu je obradak; na kraju procesa izradak ili gotov dio
- elementi koji sudjeluju u teh. procesu su: čovjek, alatni stroj, obradak, alat i pomoćni pribor
- proces se sastoji od niza operacija

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade

Operacija

Operacija je osnovni element tehnološkog procesa.
Ima pripremni i izvršni dio.

- Pripremni dio čine:
  - Postavljanje i baziranje pripremk
  - Stezanje pripremk
  - dovođenje do zahvata
- Izvršni dio čine:
  - **zahvati** - kreiranje jedne ili više novih površina pomoću jednog ili više alata, a pri tome su režimi rada konstantni
  - **prolazi**

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade

K a d a se vrši odabir režima rada ?

u fazi pripreme proizvodnje ili konkretnije u toku planiranja procesa

Š t o j e p l a n i r a n j e p r o c e s a ?

Planiranje procesa obrade (projektiranje tehnoloških postupaka obrade) je sustavno određivanje načina na koji će neki dio biti efikasno i ekonomično *transformiran od priprema do gotovog proizvoda*.

Planiranje procesa je podsustav koji treba omogućiti pretvorbu konstrukcijskih podataka u instrukcije potrebne za obradu. (Eversheim, Spur, Weill)

Planiranje procesa je funkcija u proizvodnoj organizaciji koja utvrđuje kako od sirovog komada doći do gotovog proizvoda. (Bard, Feo)

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade

Planiranje procesa minimalno uključuje izbor strojeva, alata i režima rada, pa je prema tome veza između konstrukcije i proizvodnje. U modernim tvornicama CAPP je most koji povezuje CAD i CAM.

CAPP - Computer Aided Process Planing

CAD - Computer Aided Design

CAM - Computer Aided Manufacturing

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade

Kako se provodi planiranje procesa?

Sve funkcije u p.p. su u velikoj mjeri manuelne (mali stupanj automatizacije). Danas je prisutno nastojanje (i zahtjev) da se i te aktivnosti provode pomoću računala.

- tradicionalno planiranje procesa - postoje značajne razlike u sadržaju dokumentacije (od "obraditi prema nacrtu", pa do razrada na razini zahvata. Značajno ovisi o iskustvu i prosuđivanju planera. Različiti planeri daju različite redosljede operacija.
- planiranje procesa pomoću računala - dominiraju dva pristupa rješavanju CAPP-a:
  - varijantni (identifikacija i kodiranje dijela, G.T.) i
  - generativni

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade

Metode određivanja parametara obrade (režima rada)

1. iskustvo i procjena planera procesa
2. preporuke i priručnici
3. računalski sustavi za određivanje parametara obrade (režima rada)

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade – dubina, a_p

OO spada u "završne" tehnologije pa je dubina obrade uglavnom definirana dodatkom za obradu koji je posljedica prethodnih tehnologija (lijevanja, kovanja, ...). Zbog velikog napretka svih tehnologija u smislu produktivnosti, točnosti i kvalitete obrade, dodaci za obradu su mali ("skoro konačni oblik" Near Net Shape). Stoga se sve manje govori o određivanju dubine, jer se teži obradi u jednom prolazu, a dodatak za obradu je definiran prethodnom tehnologijom. Ako se obrada ipak radi u više prolaza onda se obično određuje najveća moguća dubina (što veća produktivnost), a pri tome treba imati na umu sljedeće:

- snagu stroja
- krutost sustava stroj-alat-obradak, prvenstveno način stezanja obratka i alata
- oblik odvojene čestice (unutar područja pogodnog oblika odvojene čestice)
- utjecaj dubine obrade na vibracije
- geometriju alata, prvenstveno duljinu oštrice i polumjer zaobljenja

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade - posmak, f

Kao i pri određivanju dubine obrade i kod posmaka se polazi od činjenice da je želja raditi sa što većim posmakom kako bi se ostvarila što veća produktivnost. Stoga je važno poznavati utjecajne faktore koji ograničavaju veličinu posmaka.

Pri određivanju posmaka presudnu ulogu ima faza obrade:

- određivanje posmaka za grubu i "srednju" obradu
  - snaga stroja
  - trošenje alata
  - oblik odvojene čestice
  - krutost sustava
  - polumjer vrha alata (zaobljenja)

- određivanja posmaka za završnu obradu.
  - teorijska hrapavost (visina neravnina) obrađene površine

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade – brzina obrade, v_c

Pri određivanju brzine obrade treba imati na umu da je brzina obrade najutjecajniji tehnološki parametar. Utječe na sve vrijednosti obradnog procesa, alat i obradak. Osnovni elementi prema kojima treba određivati brzinu rezanja su:

- funkcija cilja (najveća produktivnost ili najveća ekonomičnost, odnosno Hi-E područje)
- snaga stroja
- trošenje
- kvaliteta obrađene površine
- oblik odvojene čestice
- vibracije

OBLIKOVANJE DEFORMIRANJEM I OBRADA ODVAJANJEM

Obrada odvajanjem

Određivanje parametara obrade

Pored spomenutih utjecajnih veličina, na određivanje parametara obrade utječu brojni faktori, a među važnije spadaju:

- **Materijal i geometrija alata i obratka**
- **Koncepcija stroja (parametri obrade za višeosne obrade)**
- **Vrsta obrade (konvencionalne ili nekonvencionalne obrade; hibridne obrade; visokobrzinske obrade, tvrde obrade, suhe obrade, mikro obrade)**
- **određivanje parametara obrade za AM postupke**